

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Eva Kaiserová

**Trestné činy – pojistného podvodu (§ 210),
úvěrového podvodu (§ 211) a dotačního podvodu**

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: prof. JUDr. Jiří Jelínek CSc.

Tematický okruh: Trestní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 9. 4. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 202 827 znaků včetně mezer.

Mgr. Eva Kaiserová

V Mělníce, dne 9. 4. 2024

Poděkování:

Tímto bych rád poděkoval prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi CSc., za odborné konzultace a cenné rady, které mi poskytl v průběhu zpracování práce. Dále bych rád poděkoval mé rodině za obrovskou podporu a trpělivost, bez které bych nemohl tuto práci dokončit.

Obsah

Obsah

Úvod.....	6
1. Obecná charakteristika podvodných jednání v páté hlavě zvláštní části trestního zákoníku...	7
1.1. Objekt trestného činu podvodu.....	7
1.2. Objektivní stránka trestného činu podvodu.....	9
1.3. Subjektivní stránka trestného činu podvodu.....	10
1.4. Poškozený.....	11
2. Vývoj trestného činu podvodu.....	14
2.1. Vývoj trestné činnosti podle záznamů orgánů činných v trestním řízení.....	15
3. Znaky skutkových podstat.....	22
3.1. Pojistný podvod.....	23
3.1.1. Objekt trestného činu pojistného podvodu.....	24
3.1.2. Objektivní stránka trestného činu pojistného podvodu.....	25
3.1.3. Pachatel trestného činu pojistného podvodu.....	33
3.1.4. Subjektivní stránka trestného činu pojistného podvodu.....	37
3.2. Úvěrový podvod.....	39
3.2.1. Objekt trestného činu úvěrového podvodu.....	39
3.2.2. Objektivní stránka trestného činu úvěrového podvodu.....	40
3.2.3. Pachatel trestného činu úvěrového podvodu.....	47
3.2.4. Subjektivní stránka trestného činu úvěrového podvodu.....	48
3.3. Dotační podvod.....	51
3.3.1. Objekt trestného činu dotačního podvodu.....	52
3.3.2. Objektivní stránka trestného činu dotačního podvodu.....	52
3.3.3. Pachatel trestného činu dotačního podvodu.....	57
3.3.4. Subjektivní stránka trestného činu dotačního podvodu.....	58
4. Rozdíl mezi trestným činem podvodu podle § 209 trestního zákoníku a speciálními znaky podvodných jednání podle § 210 až 212 trestního zákoníku.....	62
4.1. Trestný čin podvodu podle § 209 trestního zákoníku.....	62
4.2. Komparace trestného činu podvodu podle § 209 trestního zákoníku a podvodných jednání podle § 210 až 212 trestního zákoníku.....	63
5. Komparace právní úpravy s právní úpravou Slovenské republiky.....	69
6. Úvahy de lege ferenda.....	75
7. Závěr.....	83
8. Seznam použitých zdrojů.....	84

Seznam použité literatury	84
Seznam použitých internetových zdrojů	86
Seznam použitých právních předpisů	87
Seznam použité judikatury	88

Úvod

V této rigorózní práci jsou zpracována speciální podvodná jednání obsažená v hlavě páté zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“) spočívající v pojistném, úvěrovém a dotačním podvodu, která je rubrikována jako *majetkové trestné činy*. Primárním individuální objektem je zde ochrana cizího majetku, jde o trestněprávní ochranu, když majetek (vlastnictví) je chráněno triádou právní ochrany, vedle trestněprávní je to ochrana občanskoprávní, především však ochrana ústavněprávní.

Po tomto úvodu následuje již první kapitola samotné práce, a to kapitola pojednávající o obecné charakteristice podvodných jednání v páté hlavě zvláštní části trestního zákoníku. Pokračovat budeme tématem postihujícím vývoj činnosti a formy trestních jednání v páté hlavě zvláštní části trestního zákoníku. Klíčové pak jsou kapitoly, v nichž budeme popisovat a komentovat znaky jednotlivých skutkových podstat trestných činů pojistného, úvěrového a dotačního podvodu.

Následovat budou kapitoly pro které bude charakteristické použití komparativní metody. V první z těchto kapitol upřeme svoji pozornost na zkoumání rozdílů mezi skutkovou podstatou podvodu podle ustanovení § 209 trestního zákoníku, pro který budeme mj. používat terminologickou zkratku *obecný podvod* a mezi skutkovými podstatami speciálních podvodných jednáních spočívajících v podvodu pojistném, úvěrovém a dotačním. Druhá z kapitol, v níž bude použita srovnávací metoda, pojedná o komparaci slovenské právní úpravy speciálních podvodných jednáních s právní úpravou českou.

Konečně v poslední kapitole se pokusíme na základě poznatků získaných na základě v této práci zpracovaného téma přispět úvahami *de lege ferenda*. Následovat bude již jen víceméně sumarizační závěr.

1. Obecná charakteristika podvodných jednání v páté hlavě zvláštní části trestního zákoníku

Hlava pátá trestního zákoníku upravuje problematiku trestných činů proti majetku, které jsou podle statistiky vývoje majetkové trestné činnosti nejčastěji páchané, a tedy i stíhané trestné činy orgány činnými v trestním řízení. Tyto trestné činy byly v období od roku 1990 poměrně často novelizované a tyto novelizace prošly z hlediska jejich účinnosti i náležitým ověřením v praxi, zejména pak pokud jde o základní skutkové podstaty.¹

Podvodné jednání, ať už je jakéhokoliv charakteru je jedno ze společensky nejnebezpečnějších jednání. V současné době lze uvést, že neexistuje odvětví lidské činnosti, aby v něm nedocházelo k páchání trestné činnosti v souvislosti s podvodným jednáním. Podvodné jednání může zahrnovat různé formy jako například podvod finanční, pojišťovací, dotační, e-commerce, krádež identity, korupční jednání a další. *„Právní úprava založena na kazuistických skutkových podstatách je ovšem spojena s rizikem, že ani tak se nepodaří podchytit všechny formy této trestné činnosti“.*²

Různých definic pojmu „podvod“ nebo „podvodné jednání“ lze nalézt mnoho. V obecné rovině lze vycházet z primárního vnímání z vlastní činnosti pachatele spočívající v podvodném jednání jímž je úmyslné jednání, kterým pachatel uvádí jiného v omyl a za účelem získání neoprávněného obohacení.

1.1. Objekt trestného činu podvodu

Objekt trestného činu lze obecně vymezit jako zájem, vztah a hodnota chráněná trestním právem. Trestní právo poskytuje ochranu objektu proti poruše a s ohledem na existenci zvláštního zájmu ze strany společnosti lze hovořit i o ohrožení objektu. Tento zájem musí mít povahu zvláštního zájmu společnosti. Tento princip v českém právním řádu je zakotven v ústavním pořádku.³ Objektem trestného činu podvodu je cizí majetek. Obecně majetkem rozumíme věci, pohledávky a majetková práva. Ve vztahu k trestnímu právu se pojmem cizí majetek, který objektem trestného činu podvodu, rozumí majetek, který nenáleží pachateli nebo výlučně jemu.⁴

¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In psp.cz. [cit. 2023-11-16]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2009&cz=40>.

² JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 8. vydání. Praha: Leges, 2022. s. 41.

³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář.* 3. vydání. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2023. s. 153-153.

⁴ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 8. vydání. Praha: Leges, 2022. s.684.

To znamená, že za objekt trestného činu podvodu je nezbytně nutné považovat veškerý majetek, na který pachatel podvodným jednáním zaútočil.

Objekt trestného činu podvodu může být různorodý, a to v závislosti na konkrétní situaci, což může zahrnovat například následující situace:

1. **Peníze:** Pachatel sděluje oběti lživé informace o své finanční situaci nebo o účelu, na který potřebuje peníze, aby přiměl oběť k poskytnutí finančních prostředků.
2. **Hmotný majetek:** v daném případě se jedná o situaci, kdy pachatel klame o hodnotě nebo stavu určitého hmotného majetku (např. automobilu, nemovitosti), aby získal neoprávněný přístup k tomuto majetku.
3. **Služby nebo práce:** Pachatel slibuje poskytnutí, zajištění či provedení určitých služeb nebo práce, které buď nikdy neposkytne, nebo poskytne podstatně horší kvalitu, než byla slíbena, s cílem získat odměnu nebo platbu.
4. **Další hodnotné předměty:** Podvod může být zaměřen i na jiné hodnotné předměty, jako jsou akcie, cenné papíry, umělecká díla, ochranné známky atd.

Nejvyšší soud v usnesení ze dne 23.10.2013, sp. zn. 5 Tdo 811/2013- I ve věci porušení práv k ochranné známce a jiným označení v souběhu s trestným činem podvodu konstatuje, „že v případě, jestliže neoprávněné použití ochranné známky ve smyslu § 268 odst. 1 tr. zákoníku vedlo zároveň k neoprávněnému obohacení pachatele nebo jiné osoby v důsledku omylu odběratele či spotřebitele, který zaplatil značně vyšší cenu za výrobek nebo cenu, poplatek nebo jiné majetkové plnění za službu v důsledku jejich neoprávněného označení, čímž došlo u něho k způsobení nejméně škody nikoli nepatrné, přichází v úvahu při splnění všech zákonných znaků jednočinný souběh trestného činu porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 tr. zákoníku s trestným činem podvodu podle § 209 tr. zákoníku. Znamená to tedy, že souběh trestných činů podle ustanovení § 268 tr. zákoníku a ustanovení § 209 tr. zákoníku obecně vyloučený není. Ve vlastním použití souběhu uvedených trestných činů Nejvyšší soud neshledává pochybení soudů nižších stupňů. To vyplývá zejména z toho, že ustanovení § 268 tr. zákoníku a ustanovení § 209 tr. zákoníku chrání každé jiné právní statek (zájem ve smyslu trestního zákoníku). Objektem trestného činu porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle ustanovení § 268 tr. zákoníku je zájem na ochraně práv k ochranné známce a jiným označením [...] Objektem trestného činu podvodu podle ustanovení § 209 odst. 1 tr. zákoníku je cizí majetek. [...] Předmětem ochrany, tj. objektem trestného činu, jsou v případě obou trestných činů odlišné společenské vztahy“.⁵

⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2013, sp. zn. 5 Tdo 811/2013.

1.2. Objektivní stránka trestného činu podvodu

Dalším podstatným znakem podvodného jednání tzv. objektivní stránka trestného činu je uvedení jiného v omyl. Omylem v daném případě je nutno rozumět situaci kdy vznikne rozpor mezi představou a skutečností nebo kdy podváděná osoba o určité okolnosti nemá žádnou představu či povědomí. Pojem omylu byl nesčetněkrát definován judikaturou např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2003 sp. zn.: 4 Tz 91/2003 „*Podvodné jednání, tj. uvedení v omyl nebo využití omylu, může směřovat nejen vůči poškozenému, ale i vůči jiné osobě. Omyl je rozpor mezi představou a skutečností, o omyl půjde i tehdy, pokud podváděná osoba nemá o důležité okolnosti žádnou představu nebo se domnívá, že se nemá čeho obávat. Uvedení v omyl je jednání, kterým pachatel předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem, uvedení v omyl může být spácháno konáním, opomenutím i konkludentním jednáním. Podvodným jednáním může být konečně i zamlčení podstatných skutečností, které spočívá v neuvedení jakýchkoli skutečností, které jsou rozhodující nebo zásadní (tj. podstatné) pro rozhodnutí podváděné osoby, tedy takové skutečnosti, které by vedly, pokud by byly druhé straně známy, k tomu, že k jednání podváděné osoby by nedošlo, anebo by sice došlo, ale za podstatně jiných okolností.*⁶

Veškerá jednání pachateli této trestné činnosti bývají velmi sofistikovaná a na první pohled se tváří jako velmi opravdová, transparentní a pravdivá. Uvedení jiného v omyl může být chápáno jako záměrné klamání, manipulace nebo nečestné chování s cílem dosáhnout osobního prospěchu nebo získat neoprávněné výhody na úkor podváděného subjektu. Základním rysem tohoto podvodného jednání, lze označit skutečnost prezentování nesprávných až leckdy falešných informací, zkreslených informací dokreslené lživými přísliby s cílem získání absolutní důvěry podváděného subjektu.

Uváděné skutečnosti jsou jednoznačně deklarovány judikaturou, ze které např. vyplývá, že: „*Uvedení v omyl nemusí spočívat jen v jednorázovém konání, kterým pachatel předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem věci, ale může se skládat z dílčích na sebe navazujících úkonů, jimiž pachatel vytváří situace, aby jimi záměrně navodil u poškozeného pocit důvěry, čehož posléze využije tím, že např. poškozeného v potřebné míře neinformuje, a vlivem navozené důvěřivosti a v důsledku nedostatku potřebných informací o záměru pachatele poškozený umožní jinému nebo sám provede transakce na úkor svého majetku. Takové jednání lze považovat*

⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2003 sp. zn.: 4 Tz 91/2003.

za uvedení v omyl lstí, jejímž cílem je vylákání finančních prostředků od poškozeného za účelem a vlastního obohacení (nebo jiného). Význam může mít zneužití situace, v níž se poškozený nachází (zvláště oslabená oběť), jako je např. stáří, psychická nemoc, nedůvodná důvěra, ale i nedostatečná životní zkušenost, nedostatečná rozumová vyspělost, anebo jiné oslabení nebo oproti pachateli znevýhodnění, vedoucí k neschopnosti domyslet důsledky pachatelem instruovaného nebo vyžadovaného počínání či požadavků⁷

V rámci naplňování objektivní stránky podvodného jednání pachatelé velmi často vytváří na své oběti neustálý tlak nebo využívají manipulace s cílem donutit oběť k rychlému rozhodnutí, akceptace daných podmínek bez další možnosti rozvahy nebo zjištění podpůrných informací. Vytvářením neúměrné složitosti situace spočívající v častých vysvětleních tzv. proč něco takto nejde nebo zamotanost v podmínkách, transakcích nebo dokumentech, které komplikují kontrolu a umožňují tak pachateli velmi dobře skrýt své úmysly. Oslabená oběť takového jednání nemusí a není schopna z počátku rozpoznat pregnantně propracované jednání pachatele, avšak lze v jednání pachatele identifikovat opakující se situace a zejména pak vzorce chování pachatele, které naznačují, že pachatel systematicky využívá nečestných praktik k dosažení svých cílů, tj. získání neoprávněného prospěchu.

1.3. Subjektivní stránka trestného činu podvodu

U posuzování subjektivní stránky podvodného jednání je nezbytné posuzovat úmysl a vědomí pachatele při páchání trestného činu. V případě trestného činu podvodu se musí vždy jednat o úmyslný trestný čin, a tedy podvodný úmysl tu musí být v době jednání pachatele. Pachatel trestné činnosti si tedy musí být vědom svého jednání od počátku a zároveň ho musí i chtít. „Po subjektivní stránce je tedy třeba úmyslného zavinění, a to ne v kterýkoliv okamžik, ale již od počátku jeho jednání vůči poškozenému“.⁸ Absence takového úmyslu v době jednání pachatele znamená, že se v daném případě nejedná o podvod. Úmyslem je nutno rozumět úmysl klamat, manipulovat nebo získat neoprávněný prospěch prostřednictvím falešných tvrzení, slibů nebo zatajování skutečností. U subjektivní stránky podvodu se objevují zejména tyto prvky:

1. **Úmysl klamat:** Pachatel musí mít záměr klamat oběť, tj. vytvořit nepravdivé tvrzení nebo prezentovat informace tak, aby oběť věřila věcem, které nejsou pravdivé.

⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. 8 Tdo 97/2018.

⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 6 Tdo 568/2015.

2. **Úmysl dosáhnout prospěchu:** Pachatel musí mít záměr dosáhnout nějakého prospěchu prostřednictvím klamání. Tento prospěch může být finanční povahy (např. získání peněz, majetku) nebo jiného charakteru (např. získání služby, výhody).
3. **Vědomí nepravdivosti:** Pachatel musí být si vědom nepravdivosti svých tvrzení nebo informací, které prezentuje oběti. To znamená, že jedná s vědomím toho, že uvádí oběť v omyl.
4. **Úmysl způsobit škodu nebo získat prospěch:** Pachatel musí mít záměr využít klamání k dosažení určitého cíle, který obvykle zahrnuje škodu pro oběť nebo získání prospěchu pro sebe.

Subjektivní stránka trestného činu podvodu je důležitá pro posouzení viny pachatele a určení trestní odpovědnosti. Prokázání subjektivní stránky obvykle vyžaduje důkazy o vědomém a záměrném jednání pachatele s cílem klamat a dosáhnout neoprávněného prospěchu.

1.4. Poškozený

Teoretické vymezení objektivní i subjektivní stránky trestného činu podvodu je tedy zřejmé, avšak pro vyvození trestní odpovědnosti pachatele je dle rozhodovací praxe též otázka, do jaké míry k obohacení pachatele „přispěl“ samotný poškozený, tedy oběť trestné činnosti. Z ustálené soudní praxe mimo jiné vyplývá, že v případě, kdy jde o soukromoprávní vztah, *„je třeba trvat na tom, aby na ochranu svých majetkových zájmů primárně dbali především samotní účastníci takového vztahu. Od nich je nutno požadovat, aby postupovali obezřetně a aby dodržovali alespoň elementární zásady opatrnosti, zvláště když pro to jsou snadno dosažitelné prostředky.“*⁹ V tehdy posuzované věci šlo o situaci, kdy obviněný převzal od poškozených postupně částku 1 000 000,- Kč jako zálohu na koupi rodinného domu s pozemky, aniž by poškozeným sdělil, že předmětné nemovitosti jsou zatíženy právy třetích osob.

Ve smlouvě o smlouvě budoucí kupní pak obviněný výslovně uvedl, že na nemovitostech neváznou žádná věcná břemena, dluhy, zástavní právo ani jiné povinnosti, i když mu bylo známo, že na nemovitostech váznou zástavní práva tří jiných subjektů. Poškození poté co zjistili, že uvedené skutečnosti nezakládají na pravdě od smlouvy odstoupili a domáhali se vrácení zálohy, kterou jim obviněný nevrátil. Provedeme-li analýzu jednání poškozených, na základě údajů v citovaném usnesení, dojdeme ke zjištění, že poškození zaplatili zálohu, aniž by učinili jakékoliv

⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 486/2010.

zjištění skutkového stavu předmětných nemovitostí v katastru nemovitostí. Nejvyšší soud v rozhodnutí o dovolání napadená rozhodnutí zrušil a svém odůvodnění explicitně uvádí: „*Posuzovaný případ nelze hodnotit jinak než tak, že poškození jako účastníci soukromoprávního vztahu evidentně nedbali ani v minimální míře na odpovídající ochranu svých práv a majetkových zájmů, svou vlastní liknavostí si neopatřili snadno dostupné informace významné pro rozhodnutí týkající se nákupu nemovitostí a sami se tak vystavili riziku vyplývajícímu z uskutečňované transakce. I když postup obviněného byl nekorektní, je jeho trestní postih jako druhé strany posuzované transakce evidentní kriminalizací soukromoprávního vztahu. Z hlediska principů, na nichž je založen demokratický právní stát, je nepřijatelné, aby trestním postihem jednoho účastníka soukromoprávního vztahu byla nahrazována nezbytná míra opatrnosti druhého účastníka při ochraně vlastních práv a majetkových zájmů. Nejvyšší soud nemínil zpochybňovat či bagatelizovat obtížnost postavení poškozených nebo dokonce schvalovat postup obviněného, avšak musí trvat na tom, že trestním postihem není možné nahrazovat instituty jiných právních odvětví určené k ochraně majetkových práv a zájmů.*“¹⁰

Obdobně bylo judikováno ve věci, kdy v rozhodované věci poškozená Česká spořitelna a.s. poskytovala obviněnému předschválené úvěry v souhrnné výši 900 000,- Kč, přičemž při jejich nabídce vycházela jenom ze svých znalostí o obviněném a žádné dodatečné informace k jeho finanční situaci nevyžadovala ani si tyto informace žádným jiným způsobem nezjišťovala¹¹ a v neposlední řadě lze odkázat do judikatury týkající se posouzení otázky dodržení nezbytné míry opatrnosti ze strany poškozeného, ze které se zdůrazňuje, že „*za nedodržení nezbytné míry opatrnosti je třeba považovat takovou situaci, kdy osoba půjčující peníze při poskytování půjčky neprojeví žádnou alespoň minimální obezřetnost, tedy nezjistí si či nemá o osobě, které peníze půjčuje, o jeho finanční situaci alespoň minimální údaje, kdy ovšem po poškozených nelze žádat absolutní obezřetnost, neboť tento požadavek by znamenal, že by se účastníci smluvních vztahů podle občanského zákoníku nemohli nikdy stát obětí trestného činu podvodu, popř. zpronevěry. Pokud se jedná o nesplnění podmínky minimální obezřetnosti může se jednat např. o situaci, kdy osoba půjčuje větší finanční hotovost úplně cizí osobě, o které nic bližšího neví, nezjistí si o ní alespoň základní informace týkající se jeho stavu, postavení a finanční situace, nezajímá se o důvod půjčky a možnosti její úhrady, kdy lze připustit, že co se bude myslet větší finanční hotovostí je závislé i na majetkové situaci osoby poskytující půjčku. Obecně ovšem platí, že čím bude*

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2013, sp. zn. 11 Tdo 1121/2012.

*předmětem půjčky větší částka, tím vyšší míru obezřetnosti by měla osoba, která si peníze půjčuje projevít.*¹²

¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2017, sp. zn. 4 Tdo 85/2017.

2. Vývoj trestného činu podvodu

V rámci této kapitoly se zabývám vývojem trestné činnosti vztahující se k podvodnému jednání a samotné skutkové podstatě podvodu a navazujících podvodných jednání popisovaných v rámci dané rigorózní práce.

Právní úprava trestního činu podvodu se v různých podobách promítala do právního řádu v Českých zemích a na Moravě již v období před obdobím první republiky, kdy konkrétně v ustanovení § 197 zákona č. 117/1852 ř. z. byla vymezena skutková podstata trestného činu podvodu takto: *„Kdo lstivým předstíráním nebo jednáním jiného uvede v omyl, jímž někdo, budiž to stát, obec nebo jiná osoba na svém majetku nebo na jiných právech má škodu trpěti; anebo, kdo v tom obmyslu a způsobem právě dotčeným užije omylu nebo nevědomosti jiného, dopustí se podvodu; nechť se k tomu dal svěsti zjištěností, náruživostí, obmyslem, aby tím někomu zjednal proti zákonu výhody nějaké, nebo jakýmkoliv obmyslem vedlejším.“*

Dne 28. 10. 1918 byl vyhlášen zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., kterým byla vyhlášena Československá republika. Uvedeným právním předpisem, rovněž označovaným, jako recepční norma, byl potvrzen zachování veškerých předchozím právních předpisů i pro novou republiku. V období po druhé světové válce a nástupem k moci komunistické strany, byly přijaty právní předpisy, které přiblížily právní řád Československé republiky právnímu řádu Sovětskému svazu a socialistickému zřízení. Konkrétně byl přijat zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, který užívá v souvislosti s trestnými činy pojem společenská nebezpečnost, jako jednu z podmínek trestnosti.

Trestný čin podvodu byl upraven v ustanovení § 249 trestního zákona takto:
„(1) Kdo jiného úmyslně poškodí na majetku nebo na právech tím, že
a) jeho nebo někoho jiného uvede v omyl, nebo
b) využije omylu jeho nebo někoho jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.
(2) Odnětím svobody na jeden rok až deset let bude pachatel potrestán,
a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 výdělečně, nebo
b) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost“

Dne 1. 1. 1962 pak nabyl účinnosti zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“) který navazoval na předchozí právní úpravu a

skutková podstata trestného činu podvodu jím byla do značné míry inspirována. Trestný čin podvodu byl pak upraven v ustanovení § 250 trestního zákona takto:

„(1) Kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu nikoli malou.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo

b) způsobí-li takovým činem značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek.

(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.“

V souvislosti se změnou politických a společenských změn v roce 1989 bylo nezbytné reagovat rovněž změnou příslušné právní úpravy trestního zákona, kdy došlo k odstranění trestných činů neslučitelných s demokratickým řízením a právním státem.

Zákonem č. 253/1997 Sb. pak byly zavedeny do právního řádu zvláštní skutkové podstaty podvodu, a to trestného činu pojistného podvodu dle ustanovení § 250a trestního zákona a trestného činu úvěrového podvodu dle ustanovení § 250b trestního zákona. Dne 1. 1. 2010 pak nabyl účinnosti trestní zákoník.

2.1. Vývoj trestné činnosti podle záznamů orgánů činných v trestním řízení

Tato kapitola se zabývá analýzou rozsahu trestné činnosti, jak je dostupná ze statistických údajů Nejvyššího státního zastupitelství za rok 2022.

Přehled o osobách stíhaných a obžalovaných včetně podaných návrhů na schválení dohody o vině a trestu u vybraných hospodářských, majetkových a dalších trestných činů vyplývá z následujícího přehledu:¹³

¹³ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022. Tabulková část I. In veřejnazaloba.cz [cit 2024-01-15]. Dostupné z <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyšsiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022>.

ROK	§ 209			§ 211		
	stíháno	obžal	NDVT	stíháno	obžal	NDVT
1989	126	86				
1990	194	36				
1991	300	156				
1992	456	309				
1993	650	440				
1994	580	404				
1995	886	666				
1996	942	763				
1997	859	577				
1998	787	553				
1999	882	671				
2000	1095	804				
2001	1073	780		241	165	
2002	979	758		555	435	
2003	868	729		556	451	
2004	838	729		542	457	
2005	752	652		833	736	
2006	636	568		1131	1020	
2007	526	469		804	740	
2008	451	393		406	373	
2009	402	368		311	382	
2010	308	283		188	180	
2011	351	335		147	138	
2012	300	282	1	138	131	0
2013	310	399	0	144	138	0
2014	332	322	0	90	85	0
2015	384	360	0	227	210	0
2016	368	346	1	202	183	8
2017	383	349	1	186	152	16

2018	295	265	3	155	132	8
2019	294	267	3	138	123	4
2020	246	215	8	159	133	0
2021	237	198	10	126	109	7
2022	189	166	7	78	66	5

Ačkoli je tendence v rámci posledního období dle statistických dat spíše stagnující, díky vývoji a rozšiřování nových technologií, dochází v posledních letech k nárůstu trestné činnosti páchané v kyberprostoru, respektive za užití prostředků komunikace na dálku. *Významnou část kyberkriminality pojímané i v širším smyslu tvoří sériově páchaná trestná činnost spočívající například v podvodných telefonátech. Pachatelé se vydávají zejména za pracovníky bank a policisty. Dále se projevují různé formy phishingu, z čehož se ukázalo jako nejvíce nebezpečné jednání označované jako reverzní inzertní podvody spočívající v oslovení inzerenta a navedení na spoofované webové stránky dopravce s cílem vylákat citlivé údaje. Byly zaznamenány série útoků, které jsou založeny na podvrhnutí webových stránek konkrétních bank a umístění reklamy na tyto stránky do webových vyhledávačů. Obecným problémem při odhalování a vyšetřování kybernetické kriminality v obou jejích konceptech je, že se jedná o boj proti „virtuálnímu“ nepříteli, u kterého zpravidla není známo, kde se fyzicky nachází. Vše je anonymní, podvodné domény fungují v celosvětovém měřítku, využívají se vymyšlené identity, platby v kryptoměnách a roboti¹⁴.*

Jak se uvádí i v souhrnné zprávě Nejvyššího státního zastupitelství je zde setrvalý trend nárůstu kybernetické kriminality, především cílených útoků na přístupové údaje k internetovému bankovníctví, plošných útoků spojených s předstíráním identity, podvodných investic zejména do kryptoměn, podvodů páchaných proti inzerentům na online inzertních serverech.¹⁵

Vzhledem k tomu, že internetové prostředí poskytuje značnou míru anonymity, pachatelé jsou schopni skrývat svoji skutečnou identitu, je tato trestná činnost pro orgány činné v trestním řízení velmi složitě odhalitelná.

Díky prostředkům komunikace na dálku mohou pachatelé páchat trestnou činnost z jakéhokoli místa na světě a jejich stíhání je v takovém případě takřka vyloučeno. *U tohoto typu trestné činnosti je převažující formou e-mailová komunikace pachatele s poškozeným, doplněná*

¹⁴ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022. Tabulková část I. In veřejnazaloba.cz [cit 2024-01-15]. Dostupné z <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022>.

¹⁵ Tamtéž.

případně kontaktováním poškozeného prostřednictvím anonymních (kartových) mobilních telefonů. Pokračoval dřívější dynamický rozvoj informačních technologií a jejich uvádění na trh v neustálých vylepšeních a obměnách (koncové šifrování komunikace je standardem stejně jako využití biometrických dat, bezdrátové šifrované přenosy mezi synchronizovanými zařízeními, masivní ukládání dat ve vzdálených úložištích, stále se zjednodušující možnosti využití kryptoměn, moderní elektronické platební metody atd.)¹⁶. Typické pro daný druh trestné činnosti je rovněž právě zmíněná nevědomá součinnost poškozených, kteří dle pokynů pachatelů vybírají finanční prostředky, které následně vkládají do Bitcoinmatů a odesílají je samotným pachatelům.

Je třeba říci, že pachatelé často cílí na zranitelné skupiny obyvatel, například seniory nebo osoby s nižším vzděláním, které nejsou schopny odhalit pravou podstatu jednání pachatelů a svoji často neopatrností pachatelům páchaní trestné činnosti usnadňují. Odhalování pachatelů dané trestné činnosti je velmi komplikované a jednou z možností, jak trestní činnosti zabránit je jí předcházet, a to šířením nezbytné osvěty mezi obyvateli a zejména v rámci cílových skupin pachatelů. K šíření osvěty by mohlo být svěřeno neziskovým organizacím, které se zabývají pro bono právním poradenstvím. *Podstatná část případů je založena na neznalosti, neopatrnosti či přímo lehkomyšlném jednání poškozených, neboť k dokonání většiny činů dochází právě za podstatné „nevědomé“ součinnosti poškozeného. Poškozenými jsou přitom osoby napříč věkovými kategoriemi, různých profesí a sociálních skupin. Dále je pro tuto trestnou činnost typický mezinárodní přesah a skutečnost, že je patrně páchána organizovanými skupinami pachatelů nebo pachateli využívajícími shodný či obdobný modus operandi. Nejčastěji je tato trestná činnost páchána ze států jako Ukrajina, Rusko a Polsko, popř. Čína, do kterých též směřuje zisk z trestné činnosti.¹⁷*

Orgány činné v trestním řízení na uvedený druh kriminality již reagují a v roce 2022 schválil nejvyšší státní zástupce celkovou koncepci rozvoje schopností státního zastupitelství na úseku boje proti kybernetické kriminalitě a kriminalitě v kybernetickém prostoru. Podvody páchané v rámci kyberprostoru představují závažnou část kriminality se silně narůstající tendencí. *Ze Zprávy o stavu vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku za rok 2022 vyplývá, že **trestná činnost páchaná prostřednictvím internetu i jiných sítí** zaznamenala v roce 2022 nárůst na **18 554 skutků (+ 9 036, +94,9 %)**. Nejčastěji byly tímto způsobem spáchány podvody mezi soukromými osobami (**7 727, +3 640, +89,1 %**), neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (**4***

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

283, +3 783, +756,6 %), neoprávněný přístup a poškození záznamu v počítačovém systému a opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla (2 575, +893, +53,1 %).

V souvislosti s epidemií SARS CoV-2 byl přijat zákon č. 461/2020 Sb., o kompenzačním bonusu v souvislosti se zákazem nebo omezením podnikatelské činnosti v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2, který měl zmírnit dopady epidemie, a to formou vyplácení kompenzačních bonusů. V souvislosti s žádostmi o výplatu kompenzačních bonusů se vyskytla nová forma trestné činnosti podvodu. *Finanční správa i při výplatě bonusů oprávněným žadatelům detekuje protizákonná jednání, jejichž cílem je získat částky bonusu na základě žádosti pachatelů, kteří odcizí identitu skutečných osob.*¹⁸ Finanční správa, která zajišťovala výplaty kompenzačních bonusů evidovala jednotky stovek trestních oznámení a dle evidence policie došlo k neoprávněnému čerpání kompenzačního bonusu 54.474.750 Kč. Je zjevné, že cílem kompenzačních bonusů bylo poskytnout finanční pomoc dotčeným subjektům v co nejkratším čase bez bližšího ověření podmínek a skutečných adresátů/příjemců bonusu.

Ač se může jednat primárně o podvodné jednání ve smyslu ustanovení § 209 trestního zákoníku, rozhodovací praxe ve vztahu ke kvalifikaci protiprávního jednání nebyla jednotná. Nejvyšším státním zástupcem byl v roce 2022 podán jeden podnět předsedovi NS k zaujetí sjednocujícího stanoviska, a to sdělením ze dne 15. 8. 2022 sp. zn. 1 SL 724/2022. *Jádro problému tkvělo v tom, zda je namíste považovat kompenzační bonus pro účely právní kvalifikace jednání osob, které jej úmyslně „podvodně“ vylákaly nebo se o jeho vylákání pokusily, za daň, či nikoli, a pokud ano, zda je pro účely správné právní kvalifikace potřebné rozlišovat situace, kdy se osoby žádající o vyplacení kompenzačních bonusů vydávaly za jiné subjekty, tedy za konkrétní daňové subjekty, a o vyplacení kompenzačních bonusů žádaly bez jejich vědomí či souhlasu za účelem vlastního obohacení, a situace, kdy žádosti skutečně podaly daňové subjekty v žádostech uvedené, které však předstíraly, že jim vznikl nárok na vyplacení kompenzačních bonusů, ačkoli věděly, že tomu tak není. V zásadě totožná jednání žadatelů, kteří „podvodně“ vylákali či se pokusili vylákat vyplacení kompenzačních bonusů, byla soudy kvalifikována jako trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 trestního zákoníku a jinými soudy jako trestný čin podvodu podle § 209 trestního zákoníku. Byl však zjištěn i případ, kdy dané jednání bylo kvalifikováno jako dotační podvod podle § 212 trestního zákoníku.*¹⁹

¹⁸ Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2022. In mvc.r.c. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z <https://www.mvc.r.c./soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2022.aspx>.

¹⁹ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022. Tabulková část I. In verejnazaloba.cz [cit. 2024-01-15]. Dostupné z <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022>.

Dle stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2023, sp. zn. Tpjn 300/2022, ECLI:CZ:NS:2023:TPJN.300.2022.1 je „*Vylákání kompenzačního bonusu, vypláčeného na základě jednotlivých zákonů o kompenzačních bonusech přijatých v letech 2020 a 2021 v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2 způsobujícího nemoc COVID-19, je za splnění dalších podmínek trestným činem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku.*“²⁰ Dle mého názoru pak s ohledem na charakteristické jednání pachatelů, mohla obstát argumentace i ve prospěch kvalifikace dle ustanovení § 209 trestního zákoníku, když kompenzační bonus není *daní, poplatkem ani podobnou povinnou platbou*. Naopak jednání pachatelů pak jednoznačně naplňuje znaky trestného činu podvodu.

Ač tedy v důsledku dospělo trestní kolegium Nejvyššího soudu k uvedenému závěru, řada případů byla kvalifikována dle ustanovení § 209 trestního zákoníku a pro účely statistik i trestná činnost v souvislosti s vyplácením kompenzačních bonusů přispěla k navýšení majetkové trestné činnosti.

Dalším oblastí, ve které došlo k nárůstu kriminality v posledním období je oblast tzv. investičních podvodů, *kdy pachatelé využívali chybějící nabídky legálních možností a produktů k vyššímu zhodnocení úspor střední třídy. Současná nízká úroková míra spořicíh účtů, které byly v minulosti tradičním cílem velké části českých střadatelů, podporuje u mnoha lidí hledání dalších způsobů, jak účinně a rychle zhodnotit své finanční úspory a jsou ochotni nést i vyšší míru rizika s tím spojenou. Typickým prvkem investičních podvodů je tzv. ponziho schéma, kdy nedochází k žádnému generování zisku a zhodnocení vkladů, ale výnosy z investovaných vkladů jsou vypláceny z vkladů nových klientů a celý systém je závislý na nepřetržitém nárůstu počtu klientů, tedy objemu investovaných prostředků.*²¹ Uvedená trestná činnost je častokrát opět úzce spojena s nabízením investičních služeb prostřednictvím internetu.

V rámci dané kapitoly uzavírám, že v souvislosti s vývojem trestné činnosti související s podvodným jednáním, považuje za nejproblematictější otázku páchání podvodného jednání v kyberprostoru, jak je uvedeno výše. Nejen, že se jedná o segment trestné činnosti, která v rámci předchozích období dynamicky narůstá, jedná se o trestnou činnost, která je velmi těžko

²⁰ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2023, sp. zn. Tpjn 300/2022.

²¹ Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2022. In mvc.r.c. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z <https://www.mvc.r.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2022.aspx>.

postižitelný ze strany orgánů činných v trestním řízení. Tím, že je trestní činnost páchána často osobami jednajícími ze zahraničí, pod falešnými identitami, klade orgánům činným v trestním řízení téměř neodstranitelné překážky v jejich práci.

Za ekonomicky a časově nejvhodnější východisko považují silné posílení prevence, neboť trestné činnosti lze poměrně účinně předcházet zvýšením povědomím veřejnosti o obraně proti dané trestné činnosti. Ač se může jevit řešení jako banální, bez aktivní účasti samotných poškozených, nemohou pachatelé docílit požadovaného výsledku jednání, kdy právě poškození svojí neopatrností nebo neznalostí umožní dokončení trestného jednání.

3. Znaky skutkových podstat

V následující kapitole se zaměříme na znaky skutkových podstat tří specifických typů podvodných jednání, tedy podvodného jednání spočívajícího v pojistném, úvěrovém, resp. dotačním podvodu. Stejně jako na všechny jiné trestné činy uvedené v trestním zákoníku, mají i tyto specifické typy podvodných jednání svoji skutkovou podstatu, která je charakterizována čtyřmi obligatorními znaky. Objektem trestného činu, tedy společenskou hodnotou, chceme-li zájmem, proti kterému je trestným činem útočeno a který je takto trestním právem chráněn.

K tomu doplníme, že na posuzování trestnosti činů má zásadní vliv právě tzv. **individuální objekt trestného činu**, který je nezbytným znakem každé skutkové podstaty každého trestného činu; je tomu tak proto, že čin, který neporušuje ani neohrožuje žádné chráněné hodnoty, nemůže být činem trestným.²²

Z objektivní stránky majetkových trestných činů vyplývá, že jejich základem je ziskuchtivost, přičemž typickým příkladem je „*trestný čin podvodu, kde podstatou objektivní stránky je úmyslné jednání, kterým pachatel se nebo jiného obohatí. Jen těžko lze toto jednání realizovat z jiné pohnutky nežli ze ziskuchtivosti*“²³.

Dále pak (druhý znak) objektivní stránkou trestného činu, která v sobě obsahuje **jednání a následek** trestného činu, včetně **kauzálního nexu** mezi nimi, dále pak předmět útoku, případně místo a čas jednání. Třetím znakem je subjekt trestného činu, tedy jeho **pachatel**. Obecně platí (nevyplývá-li ze zákona něco jiného), že pachatelem může být kdokoliv, kdo splňuje podmínky trestní odpovědnosti, nicméně u některých skutkových podstat může být okruh možných pachatelů zúžen atributem nějaké speciální vlastnosti, postavení nebo způsobilosti.

Konečně čtvrtým znakem, kterým je subjektivní stránka skutkové podstaty trestného činu, tedy **zavinění** (výjimečně je znakem subjektivní stránky trestného činu též pohnutka), přičemž rozeznáváme dvě základní formy zavinění, a to zavinění úmyslné a nedbalostní, které se dále člení na úmysl přímý (*dolus directus*) a úmysl nepřímý (*dolus eventualis*), resp. nedbalost vědomou a nedbalost nevědomou. Úmyslem přímým se pak rozumí taková forma zavinění, kdy pachatel „*chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým*

²² CHMELÍK, Jan; NOVOTNÝ, František a STOČESOVÁ, Simona. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. s. 76.

²³ GRÍVNA T., ŠIMÁNOVÁ H. *Zákaz dvojího přičítání téže okolnosti u majetkových trestných činů*. Trestněprávní revue 11-12/2019. s. 221.

zákonem“ [§ 15 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku], naopak od úmyslu nepřímého, kdy pachatel sice nechtěl, avšak „*věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn*“²⁴ [§ 15 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku].

Naproti tomu vědomá nedbalost je dána u pachatele, který sice „*věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí*“ [§ 16 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku]. Nevědomá nedbalost postihuje vnitřní postoj pachatele, kdy tento „*nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl*“ [§ 16 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku]. Trestní zákoník v ustanovení § 16 odst. 2 dále normuje zvláštní typ nedbalosti, a to nedbalost hrubou, která přichází v úvahu tehdy, je-li „*přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem*“.

3.1. Pojistný podvod

První ze tří v této práci traktovaných zvláštních kauzistických skutkových podstat podvodných jednání je trestný čin pojistného podvodu. Stejně jako ostatní dva je i tento ve vztahu k obecnému trestnému činu podvod ve vztahu speciality²⁵. K tomu doplníme, že v případě pojistného podvodu je trestná již jen samotná příprava [§ 210 odst. 7 trestního zákoníku].

První základní skutková podstata trestného činu pojistného podvodu spočívá v uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo v zamlčení podstatných údajů, a to alternativně buď (i.) v souvislosti s uzavíráním či změnou pojistné smlouvy, nebo (ii) v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo (iii) při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění [§ 210 odst. 1 trestního zákoníku].

Druhá základní skutková podstata trestného činu pojistného podvodu spočívá „*v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvolá nebo předstírá událost, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou*“ [§ 210 odst. 2 trestního zákoníku].

²⁴ „Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem“ [§ 15 odst. 2 trestního zákoníku].

²⁵ Srov. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 8. vydání. Praha: Leges, 2022. s. 687 dole.

V této kapitole pojednávané ustanovení dále obsahuje celkem čtyři **kvalifikované skutkové podstaty** navazující na výše zmíněné dvě základní, a to buď v souvislosti s kvalifikovaným následkem trestného činu pojistného podvodu, případně v souvislosti se zvláštním postavením pachatele, resp. speciální pohnutkou.

Pokud jde o zvláštní postavení pachatele, pak kvalifikovaného trestného činu pojistného podvodu ve smyslu ustanovení § 210 odst. 3 trestního zákoníku se dopustí ten, kdo byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán (jde tedy o zvláštní typ recidivy). Dále pak ve smyslu ustanovení § 210 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku ten, kdo trestný čin podvodu spáchá jako člen organizované skupiny, resp. ve smyslu ustanovení § 210 odst. 5 písm. b) trestního zákoníku takový čin spáchá *„jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného“*.

V případě kvalifikovaného následku se kvalifikované skutkové podstaty trestného činu pojistného podvodu dopustí ten, kdo tímto trestným činem způsobí větší škodu [§ 210 odst. 4 trestního zákoníku], ten, kdo takovým činem způsobí značnou škodu [§ 210 odst. 5 písm. c) trestního zákoníku], případně ten, kdo způsobí škodu velkého rozsahu [§ 210 odst. 6 písm. a) trestního zákoníku].

Konečně kvalifikovaná podstata trestného činu pojistného podvodu zahrnující zvláštní pohnutku spočívá *„v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem“* [§ 210 odst. 6 písm. b) trestního zákoníku].

3.1.1. Objekt trestného činu pojistného podvodu

Z ustálené soudní praxe vyplývá, že: *„Účelem ustanovení [...] o trestném činu pojistného podvodu je ochrana regulérnosti vztahů vyplývajících z pojištění“*, přičemž toto *„[u]stanovení [...] chrání regulérnost plnění, která poskytují pojišťovny na podkladě pojistných událostí. Smyslem této ochrany je zajistit, aby pojistná plnění byla pojišťovnami poskytována jen v těch případech, kdy je to odůvodněno skutečnou pojistnou událostí. Jde o to, aby pojistná plnění nebyla poskytována mimo jiné v případech, kdy pojistná událost ve skutečnosti nenastala, protože to, co se za ní vydává, nemělo nahodilý charakter, nýbrž bylo vyvoláno uměle. Z toho plyne, že ustanovení [o pojistném podvodu] směřuje k ochraně majetkových zájmů pojištěven. Proto pokud*

je zákonným znakem trestného činu pojistného podvodu „škoda na cizím majetku“ [...] rozumí se tím škoda na majetku pojišťovny“²⁶.

V obecném smyslu je tedy objektem, chráněným zájmem, trestného činu pojistného podvodu majetek²⁷. V případě pojistného podvodu je (jak vyplývá z výše citovaného) objektem ochrana majetkových zájmů pojišťoven, resp. **majetek pojišťoven**²⁸; ostatně trestný čin podvodu i jeho tři speciální formy jsou zařazeny v hlavě páté trestního zákoníku rubrikované jako „trestné činy proti majetku“.

3.1.2. Objektivní stránka trestného činu pojistného podvodu

Objektivní stránka první základní skutkové podstaty trestného činu pojistného podvodu ve smyslu ustanovení § 210 odst. 1 trestního zákoníku má tři alternativy. První je uvedení **nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo zamlčení podstatných údajů v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy**. Druhou je uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo zamlčení podstatných údajů **v souvislosti s likvidací pojistné události**. Konečně třetí alternativa spočívá v uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo v zamlčení podstatných údajů **při uplatnění práva na jiné obdobné plnění**²⁹.

Objektivní stránka pracuje s několika kategoriemi údajů, jednak s údaji nepravdivými nebo údaji hrubě zkreslenými, přičemž takové údaje nemusí být údaji podstatnými. Jde tedy o údaje jakékoliv kvality, přičemž postačí, že jde buď o údaje nepravdivé nebo hrubě zkreslené. Jinak je tomu v případě údajů, které pachatel zamlčuje, zde se totiž musí jednat o údaje podstatné. Je tedy evidentní, že zákonodárce vychází z toho, že údaje nepravdivé nebo údaje hrubě zkreslené jsou vždy způsobilé ovlivnit rozhodování poškozeného, naopak v případě údajů zamlčovaných se musí jednat o údaje podstatné.

²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.09.2007, sp. zn. 7 Tdo 996/2007-I, [pozn. citovaný judikát, jakož i některé další v této práci citované, se vztahuje k době platnosti a účinnosti zákona č. 140/1961, trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, nicméně aplikovatelný je v podstatě bez dalšího i na současnou právní úpravu pojistného podvodu].

²⁷ Ostatně vlastnictví majetku je ústavněprávně garantováno, viz čl. 11 odst. 1 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších změn a doplnění (dále jen „Listina“).

²⁸ Pojišťovnictvím lze rozumět specifické odvětví ekonomiky, které zabezpečuje finanční eliminaci rizik ovlivňujících činnosti lidí, srov. BAKEŠ, M.; KARFÍKOVÁ, M.; KOTÁB, P.; MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-440-7., s. 66.

²⁹ Jako příklad lze uvést plnění z garančního fondu ve smyslu ustanovení § 62 a násl. zákona č. 30/2024 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla.

Pokud jde o **nepravdivé údaje** pak tyto doktrína definuje jako „*údaje, jejichž obsah vůbec neodpovídá skutečnému stavu, o němž je podávána informace, a to byť jen o některé důležité skutečnosti pro uzavření nebo změnu pojistné smlouvy nebo pro likvidaci pojistné události nebo pro poskytnutí plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění*“³⁰. **Hrubě zkreslené údaje** lze definovat jako „*údaje, které mylně nebo neúplně informují o podstatných a důležitých okolnostech pro uzavření nebo změnu pojistné smlouvy, což může vést k zásadně nesprávným závěrům o skutečnostech rozhodných pro uzavření nebo změnu pojistné smlouvy nebo pro likvidaci pojistné události nebo pro poskytnutí plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění*“³¹. Konečně podstatné údaje jsou „*jakékoli údaje, které jsou rozhodující nebo zásadní (tj. podstatné) pro její uzavření, tedy takové údaje, které by vedly, pokud by byly druhé straně známy, k tomu, že pojistná smlouva by nebyla uzavřena nebo by sice byla uzavřena, ale za podstatně méně výhodných podmínek pro tu stranu, která tyto údaje zamlčela nebo v jejíž prospěch byly zamlčeny*“³².

Pokud jde o zamlčení, resp. zatajení podstatných údajů, lze jako návodné odcitovat též ustanovení § 2788 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), podle něhož platí, že: „*Dotáže-li se pojistitel v písemné formě zájemce o pojištění při jednání o uzavření smlouvy nebo pojistníka při jednání o změně smlouvy na skutečnosti, které mají význam pro pojistitelovo rozhodnutí, jak ohodnotí pojistné riziko, zda je pojistí a za jakých podmínek, zodpoví zájemce nebo pojistník tyto dotazy pravdivě a úplně. Povinnost se považuje za řádně splněnou, nebylo-li v odpovědi zatajeno nic podstatného*“.

Literatura definuje **zamlčené podstatné údaje** jako „*jakékoliv skutečnosti, které jsou rozhodující nebo zásadní, podstatní pro rozhodnutí poškozeného, popřípadě jiné podváděné osoby. Mohou to být například skutečnosti, které, pokud by byly poškozenému známy, by vedly k tomu, že by poškozený neuzavřel smlouvu nebo neposkytl plnění apod.*“³³.

Ústavní soud k tomu doplňuje že: „*U pojištění totiž pokus o podvedení pojišťovny typicky manipuluje s pojistnou událostí, s její nahodilostí (nebo zvětšuje její následky), a tím úmyslně přivodí situaci, v níž pojišťovně v rozporu s přirozeným během věci vznikne povinnost vyplatit*

³⁰ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. In aspi.cz [cit. 2024-2-19]. Dostupné z www.aspi.cz.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

³³ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 8. vydání. Praha: Leges, 2022. s.688.

plnění. Pojišťovna se může ochránit jen důsledným prověřením údajů o pojistné události. Teprve v závislosti na jeho výsledku se může rozhodnout, že nevyplatí plnění“³⁴.

V každém případě se musí jednat o údaje uváděné nebo zamlčované v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, v souvislosti s likvidací pojistné události nebo při uplatnění práva na jiné obdobné plnění, přičemž v této souvislosti je nutno definovat si zde uvedené právní instituty. Literatura uvádí jako příklad situaci, kdy by pojišťovna neuzavřela smlouvu o pojištění v případě, kdy by jí pojistník sdělil všechny okolnosti o svém zdravotním stavu.³⁵

Legální definice pojmu *pojistná smlouva* a *pojistná událost* je obsažena v občanském zákoníku. **Pojistnou smlouvou** se rozumí smlouva, kterou se pojistitel zavazuje vůči pojistníkovi poskytnout jemu nebo třetí osobě pojistné plnění v případě, že nastane pojistná událost a pojistník se zavazuje zaplatit pojistiteli pojistné [§ 2758 odst. 1 občanského zákoníku], přičemž **pojistnou událostí** se rozumí nahodilá událost krytá pojištěním [tamtéž], „se kterou, kdo se podkládá za oprávněnou osobu, spojuje požadavek na pojistné plnění“ [§ 2796 odst. 1 občanského zákoníku]. Ohledně pojistné události literatura doplňuje, že jde „o skutečnost, o které se odůvodněně předpokládá, že může v době trvání pojištění nastat, neví se však, kdy nastane, nebo zda vůbec nastane“³⁶. Ještě stručně doplňme, že rozlišovat lze dvě formy pojištění, pojištění zákonné a smluvní a vedle těchto forem též dva základní druhy, pojištění obnosové a pojištění škodové.³⁷

Z výše uvedeného lze učinit dílčí závěr v tom smyslu, že v případě skutkové podstaty v podobě, která dopadá na situaci týkající se uzavírání nebo změny pojistné smlouvy, se vždy jedná o pojištění na základě smlouvy³⁸, to samozřejmě neznamená, že pojistná smlouva musí být skutečně uzavřena nebo změněna.

Postačí totiž pouze to, že nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje jsou uvedeny nebo podstatné údaje zamlčeny v rámci právního (tedy o před-smluvního) jednání směřujícího k uzavření nebo ke změně pojistné smlouvy. Zároveň lze upozornit, že zákonodárce v případě

³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 631/05.

³⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. 1204 s. ISBN 978-80-7598-764-8. s. 675.

³⁶ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. Glosátor*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2009. s. 343.

³⁷ K tomu blíže viz např. ŽDÁRSKÝ, Z. *K právním souvislostem základních skutkových podstat trestného činu pojistného podvodu*. *Trestněprávní Revue* 8/2010. s. 235.

³⁸ Vedle smluvního pojištění rozeznáváme též pojištění zákonné, to však může být předmětem ochrany pouze skrze ustanovení § 210 odst. 2 trestního zákoníku [JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 8. vydání. Praha: Leges, 2022. s.689], nicméně nutno nezaměňovat zákonné pojištění od povinného pojištění (smluvního přimusu) ve smyslu ustanovení § 2779 a násl. občanského zákoníku.

uzavření pojistné smlouvy použil slovní spojení *v souvislosti* s uzavíráním pojistné smlouvy nebo její změnou, což znamená poměrně široký věcný a časový rámec objektivní stránky.

Naopak v případě uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo zamlčení podstatných údajů při likvidaci pojistné události³⁹ nebo při uplatnění jiného obdobného plnění, není nezbytně nutné, aby došlo k uzavření pojistné smlouvy, dokonce není ani nutná jakákoliv souvislost s uzavřením pojistné smlouvy nebo její změnou. Je tak tomu proto, že k likvidaci pojistné události nebo uplatnění jiného obdobného plnění může dojít též na základě tzv. zákonného pojištění.

Z objektivní stránky trestného činu pojistného podvodu ve smyslu ustanovení § 210 odst. 1 trestního zákoníku vyplývá, že pro jeho trestnost není nezbytně nutné, aby byl způsoben následek v podobě jakékoliv majetkové újmy, postačí pouhé uvedení nebo zamlčení údajů. Uvedené mj. souvisí s tím, že pojistný podvod ve všech variantách předpokládaných ustanovení § 210 odst. 1 trestního zákoníku je **trestným činem tzv. předčasně dokonaným**, neboť „[t]restného činu pojistného podvodu [...] se dopustí ten, kdo při sjednávání pojistné smlouvy nebo při uplatnění nároku na plnění z takové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. [...] V případě těchto trestných činů zákonodárce kriminalizoval ne toliko vyvolání majetkových poruch jako v případě obecného podvodu [...], ale již „předpolí“ takové poruchy, tedy i činy poruchami hrozící. Trestné činy [pojistného a dotačního podvodu] tedy mají charakter tzv. trestných činů předčasně dokonaných, jejichž skutková podstata ve svých znacích obsahuje jednání, které by jinak mělo ráz pouhé přípravy či pokusu“⁴⁰. Povaha trestného činu ve smyslu § 210 odst. 1 trestního zákoníku coby trestného činu předčasně dokonaného je také zásadní odlišností této první základní skutkové podstaty trestného činu pojistného podvodu od druhé základní skutkové podstaty trestného činu pojistného podvodu ve smyslu ustanovení § 210 odst. 2 trestního zákoníku, neboť zde je k naplnění této druhé základní skutkové podstaty nutno naplnit i znak její objektivní stránky v podobě následku spočívajícím ve způsobení nikoliv nepatrné škody na cizím majetku.

Absence nutnosti provedení majetkové dispozice spočívající ve způsobení škody na straně jedné a neoprávněnému obohacení na straně druhé, dokonce i absence nutnosti uvést k naplnění

³⁹ K tomu srov. též ustanovení § 2796 odst. 1 věta před středníkem, občanského zákoníku, podle něhož platí, že: „Nastane-li událost, se kterou ten, kdo se pokládá za oprávněnou osobu, spojuje požadavek na pojistné plnění, oznámí to pojistiteli bez zbytečného odkladu, podá mu pravdivé vysvětlení o vzniku a rozsahu následků takové události, o právech třetích osob a o jakémkoliv vícenásobném pojištění“.

⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2009, sp. zn. III. ÚS 1748/08.

skutkové podstaty někoho v omyl nebo využití takového omylu (neboť postačí pouze uvést nepravdivé údaje, nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčet, aniž by tím byl někdo uveden v omyl) jsou kritéria, která toto speciální podvodné jednání odlišuje od obecného podvodného jednání ve smyslu ustanovení § 209 trestního zákoníku.⁴¹

Předpokladem trestní odpovědnosti zde není - na rozdíl od obecného trestného činu podvodu podle § 209 - provedení majetkové dispozice, již by na jedné straně došlo ke způsobení škody a na druhé straně k neoprávněnému obohacení, stejně jako jím není ani uvedení někoho v omyl nebo využití něčího omylu (srov. usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 40 T 3/2006, publikované v časopise Trestněprávní revue č. 7-8/2013, s. 190).

Druhá základní skutková podstata trestného činu pojistného podvodu ve smyslu ustanovení § 210 odst. 2 trestního zákoníku má dvě varianty. První varianta spočívá v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvoláním nebo předstíráním události, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění a způsobí tak na cizím majetku **škodu nikoli nepatrnou**. Druhá varianta spočívá v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch tím, že stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou. Obě právě uvedené varianty tedy mají (na rozdíl od skutkové podstaty pojistného podvodu podle ustanovení § 210 odst. 1 trestního zákoníku) jako obligatorní součást své objektivní stránky následek spočívající ve způsobení nikoliv nepatrné škody⁴² na cizím majetku. U obou uvedených variant je podstatné, že úmysl obohatit se nevztahuje pouze k osobě pachatele, nýbrž k jakékoliv další od pachatele odlišné osoby, která by případně z uvedeného trestného činu profitovala (měla prospěch).

Nyní se dostáváme ke kvalifikovaným skutkovým podstatám trestného činu pojistného podvodu, které ve své podstatě základní skutkové podstaty doplňují o další zvlášť přitěžující okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Pokud jde o vztah základní a kvalifikované skutkové podstaty trestného činu, pak obě „*je třeba považovat za jeden celek, nelze tyto dvě skutkové podstaty, jejichž naplnění dospělo v posuzovaném případě do odlišného vývojového stadia, mechanicky oddělovat*“⁴³.

⁴¹ Srov. usnesení Městského soudu v Praze, sp. zn. 40 T 3/2006, publikované v časopise Trestněprávní revue č. 7-8/2013, s. 190.

⁴² Škodou nikoli nepatrnou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 10 000 Kč [§ 138 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku].

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 1. 2019, sp. zn. 6 Tdo 1288/2018.

Obdobně se vyjadřuje i komentářová literatura s tím, že „*kvalifikovaná skutková podstata trestného činu, tj. znaky základní skutkové podstaty i znaky okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tvoří jeden celek. Pro dokonání takového kvalifikovaného trestného činu se proto vyžaduje, aby byly naplněny všechny tyto znaky, tedy jak znaky základní skutkové podstaty, tak i znaky podmiňující použití vyšší trestní sazby, které přistupují ke znakům základní skutkové podstaty*“⁴⁴.

První z nich je ustanovení § 210 odst. 3 trestního zákoníku, v němž je normován přísnější postih pro každého, kdo naplní kteroukoliv ze základních skutkových podstat pojistného podvodu ve smyslu ustanovení § 210 odst. 1 trestního zákoníku nebo § 210 odst. 2 trestního zákoníku, kdo byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. Jde o případ speciální recidivy pachatele.

Další kvalifikovanou skutkovou podstatou je ustanovení § 210 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku, které obsahuje další z podmínek pro použití vyšší trestní sazby, když je přísněji potrestán ten, kdo trestný čin pojistného podvodu spáchá jako člen organizované skupiny, přičemž organizovanou zločineckou skupinou se rozumí společenství „*nejméně tři trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti*“ [§ 129 trestního zákoníku].

Ustálení soudní praxe k tomu doplňuje, že: „*Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby spočívající ve spáchání činu členem organizované skupiny je dána i tehdy, pokud organizovanou skupinu tvoří účastník na trestném činu a dva pachatelé. Existence organizované skupiny není podmíněna tím, aby všichni její členové byli současně spolupachateli trestného činu [...] Jejimi členy mohou být i účastníci na trestném činu [...], případně též další osoby mající na činu podíl, avšak přímo neztotožněné, za splnění předpokladu, že si jsou trestně stíhané osoby takové okolnosti vědomy.*“⁴⁵

Další okolnost pro použitější přísnějšího trestu je uvedena v ustanovení § 210 odst. 5 písm. b) trestního zákoníku, a to pro pachatele, který trestný čin pojistného podvodu „*spáchá jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného*“. Literatura za takovou osobu považuje „*jen takového pachatele, u kterého je podle jeho pracovního, funkčního nebo jiného*

⁴⁴ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. s. 1732.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 237/2010.

právního vztahu k poškozenému hlavním úkolem péče o zabezpečování zájmů poškozeného“, přičemž „zvláštní povinnost může vyplývat z právního předpisu [např. zákonný zástupce nezletilé osoby, opatrovník, poručník [...] anebo ze smlouvy“⁴⁶.

Ve smyslu ustanovení § 210 odst. 6 písm. b) trestního zákoníku bude přísněji potrestán každý, kdo se trestného činu pojistného podvodu dopustí „*v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem*“, přičemž žádný ze zde uvedených trestných činů nemusí být dokonán, dokonce není třeba, aby bylo dosaženo stadiu přípravy takového trestného činu⁴⁷.

Konečně poslední skupina okolností, které odůvodňují použití vyšší trestní sazby, se týká kvalifikovaného následku, pokud jde o způsobenou škodu. Přísněji tedy bude potrestán každý, kdo trestným činem pojistného podvodu způsobí větší škodu [§ 210 odst. 4 trestního zákoníku], tedy škodu dosahující částky nejméně 100 000 Kč [§ 138 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku], značnou škodu [§ 210 odst. 5 písm. c) trestního zákoníku], kterou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 1 000 000,- Kč [§ 138 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku], resp. škodu velkého rozsahu [§ 210 odst. 6 písm. a) trestního zákoníku], což je škoda dosahující částky nejméně 10 000 000,- Kč [§ 138 odst. 1 písm. e) trestního zákoníku].

Podle ustálené soudní praxe se „[š]kodou způsobenou trestným činem pojistného podvodu [...] je částka, která se rovná rozdílu mezi skutečně poskytnutým pojistným plněním na straně jedné a pojistným plněním, které by náleželo, kdyby pachatel neuvedl nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo nezamlčel podstatné údaje při uplatnění nároku na pojistné plnění, na straně druhé. Za škodu nelze bez dalšího považovat celou výši poskytnutého pojistného plnění, je-li zřejmé, že k pojistné události došlo a že nárok na pojistné plnění vznikl, byť v nižší částce, než jakou pachatel vylákal“⁴⁸.

V souvislosti s kvalifikovanými skutkovými podstaty, které umožňují použití vyšší trestní sazby, se sluší poukázat na skutečnost, že trestné činy se dělí na přečiny a zločiny [§ 14 odst. trestního zákoníku], přičemž přečinem se rozumí „*všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti*

⁴⁶ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. In aspi.cz [cit. 2024-2-19]. Dostupné z www.aspi.cz.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 6 Tdo 79/2018.

let“ [§ 14 odst. 2 trestního zákoníku] a zločinem „všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let“. Z čehož resultuje závěr, že s výjimkou kvalifikované skutkové podstaty uvedené v ustanovení § 210 odst. 6 trestního zákoníku, která je **zločinem**, neboť horní hranice trestní sazby je zde deset let, splňují všechny ostatní skutkové podstaty (ať již základní nebo kvalifikované) definici **přečinu**.

Na závěr této kapitoly ještě pojednejme o ustanovení § 210 odst. 7 trestního zákoníku, který výslovně normuje, že v případě pojistného podvodu je trestná též **příprava trestného činu pojistného podvodu**.

Základy obecné odpovědnosti za přípravu trestného činu jsou normovány v ustanovení § 20 trestního zákoníku.⁴⁹ Předně je nutno zdůraznit, že trestnost přípravy přichází v úvahu pouze u zvláště závažných trestných činů⁵⁰. **Přípravou** se rozumí „[j]ednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvláště závažného zločinu [...], zejména v jeho organizování, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu, je přípravou jen tehdy, jestliže to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani dokonání zvláště závažného zločinu“ [§ 20 odst. 1 trestního zákoníku]⁵¹.

Z výše uvedeného důvodu je dána **trestnost pokusu** trestného činu pojistného podvodu toliko u skutkové podstaty vyjádřené v ustanovení § 210 odst. 6 trestního zákoníku (samozřejmě ve spojení buď s ustanovením § 210 odst. 1 nebo § 210 odst. 2 trestního zákoníku), neboť citované ustanovení umožňuje udělit trest v rozmezí pět až deset let, čímž je splněna podmínka trestnosti pouze u zvláště závažných zločinů, tedy zločinů s horní hranicí sazby trestu odnětí svobody nejméně deset let.

Judikatura se svého času vyjadřovala k rozlišení přípravy a pokusu trestného činu pojistný podvod a dospěla k závěru, že: „O vyvolání pojistné události u zločinu pojistný podvod podle § 210 odst. 2, 5 a odst. 6 TZ [...], s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné

⁴⁹ Vedle pokusu, jehož trestnost je vyjádřena explicitně, je samozřejmě dána možnost trestní odpovědnosti též za pokus trestného činu pojistného podvodu, k tomu srov. ustanovení § 21 trestního zákoníku.

⁵⁰ „[...] zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let“ [§ 14 odst. 3 věta za středníkem trestního zákoníku].

⁵¹ K zániku trestní odpovědnosti srov. ustanovení § 20 odst. 3 trestního zákoníku.

plnění, jde i tehdy, pokud nebyla nahlášena pojistiteli, a proto ani nedošlo k výplatě pojistného plnění. Postačí tedy, aby pachatel oznámil událost, která jinak zakládá právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, např. policejnímu orgánu. Takové jednání totiž již bezprostředně směřovalo k dokonání trestného činu, jehož se pachatel dopustil v úmyslu jej spáchat, a proto je namístě ho posoudit jako pokus zločinu pojistný podvod podle § 21 odst. 1 TZ [...] k § 210 odst. 2, 5 a odst. 6 TZ [...], a nikoliv jen jako jeho přípravu podle § 20 odst. 1 TZ [...] k tomuto zločinu⁵².

3.1.3. Pachatel trestného činu pojistného podvodu

Jak již uvedeno, **pachatelem**, případně **spolupachatelem** nebo **účastníkem**⁵³ trestného činu pojistného podvodu může být kdokoli, kdo splňuje podmínky trestní odpovědnosti, případně ten, kdo splňuje (skutkovou podstatnou stanovenou) určitou zvláštní vlastnost, postavení nebo způsobilost.

Pachatelem může být jak fyzická, tak právnická osoba, typicky kdokoli z účastníků pojistné smlouvy, jimiž jsou pojistník a pojistitel (ano, i pojišťovna může být pachatelem trestného činu podvodu), pojištěný nebo obmyšlený. Nicméně okruh možných pachatelů je mnohem širší, a to nejen v případě těch skutkových podstat, které se netýkají uzavírání nebo změn pojistné smlouvy. Platí proto, že pachatelem pojistného podvodu může být skutečně každý, kdo v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, takovou osobou může být např. zástupce smluvní strany pojistné smlouvy, účastník či svědek pojistné události, likvidátor pojistné události, pojišťovací zprostředkovatel apod.⁵⁴

Pachatelem trestného činu pojistného podvodu může být také každý, kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvolá nebo předstírá událost, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, pro příklady lze odkázat do konce předchozího odstavce.

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2011, sp. zn. 8 Tdo 76/2011.

⁵³ K pojmu pachatel, spolupachatel a účastník trestného činu srov. ustanovení § 22 a násl. trestního zákoníku.

⁵⁴ Srov. DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. In aspi.cz [cit. 2024-2-19]. Dostupné z www.aspi.cz.

Avšak pachatelem trestného činu pojistného podvodu ve smyslu ustanovení § 210 odst. 3 trestního zákoníku již každý být nemůže, neboť zde je dána speciální podmínka, tedy že pachatel může být pouze ten, kdo byla za trestný čin pojistného podvodu v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. Stejně platí v případě ustanovení § 210 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku, kdy pachatelem může být pouze člen organizované skupiny a v případě ustanovení § 210 odst. 5 písm. b) trestního zákoníku pouze ten, kdo má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného.

Konečně pachatelem v případě ustanovení § 210 odst. 6 písm. b) trestního zákoníku může být pouze ten, kdo trestný čin pojistného podvodu spáchá v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem.

V případě, že účastníkem pojistné smlouvy je právnická osoba, může být pachatelem pojistného podvodu osoba, která jednala coby její zástupce, přičemž nutno zkoumat, zda tato osoba jednala jako zástupce právnické osoby, neboť pachatelem trestného činu pojistného podvodu může být její statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, případně jakákoliv jiná fyzická osoba jednající v zastoupení právnické osoby.⁵⁵

K pachatelství trestného činu pojistného podvodu ve prospěch korporace se judikatura vyjádřila tak, že: „*Okolnost, že obviněný nebyl statutárním orgánem obchodní společnosti, která měla být pojistným plněním odškodněna, nemá na právní kvalifikaci skutku žádný vliv. Pokud podle společenské smlouvy, jejího dodatku a podle výpisu z obchodního rejstříku obviněný byl jedním ze společníků uvedené obchodní společnosti, byl evidentně v postavení, v němž měl zájem na tom, aby pojišťovna poskytla obchodní společnosti pojistné plnění*“, ostatně „*[j]de-li o trestný čin podvodu spáchaný ve prospěch obchodní společnosti, nevyžaduje se, aby pachatel měl nějakou zvláštní způsobilost, zejména ne to, aby byl oprávněn jednat jménem obchodní společnosti jako její statutární orgán nebo z jiného titulu, a pachatelem trestného činu může být kdokoli*“⁵⁶.

Spáchat trestný čin pojistného podvodu lze samozřejmě spáchat v trestné součinnosti, a to v jedné z jejich základních forem, ve formě **spolupachatelství**, tedy úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob. Spolupachatelé pak budou trestně odpovědni tak, jako by trestný

⁵⁵ Srov. ŽDÁRSKÝ, Z. *K problematice subjektu trestného činu pojistného podvodu v případech smluvního typu pojištění*. Trestněprávní Revue 12/2010, s. 375.

⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2002, sp. zn. 7 Tdo 830/2002.

čin spáchali sami. Pro spolupachatele je charakteristické, že se na jednání, které směřuje ke spáchání trestného činu, podílí s dalšími osobami (spolupachateli), to vše v úmyslu spolu s nimi spáchat trestný čin. Spolupachatelé jsou spojeni úmyslem, který směřuje ke spáchání trestného činu a zároveň jejich společné jednání naplňuje ve svém celku znaky skutkové podstaty páchaného trestného činu.⁵⁷

Ustálená soudní praxe dále doplňuje, že „[s]polupachatelství je činnost, při níž všichni spolupachatelé nemusí jednat stejně. Také jejich činnost nemusí být stejně významná. Spolupachatelé vykonávají takovou činnost, která ve svém spojení a ve svém souhrnu tvoří objektivní stránku skutkové podstaty trestného činu. Úmysl spolupachatelů směřuje k tomu, aby společným jednáním způsobili výsledek uvedený v zákoně. Skládá-li se činnost z několika složek, mohou tyto složky být rozděleny na jednotlivé spolupachatele tak, že jednotlivá jednání mohou provádět jednotliví pachatelé, avšak tato jednotlivá jednání ve svém souhrnu naplňují skutkovou podstatu trestného činu. K naplnění pojmu spolupachatelství není třeba, aby se všichni spolupachatelé zúčastnili na trestné činnosti stejnou měrou, nýbrž postačí i částečné přispění, a to třeba i v podřízené roli. Musí však být vedeno stejným úmyslem jako činnost ostatních pachatelů, neboť teprve tak se stává objektivně i subjektivně složkou děje tvořícího ve svém celku trestné jednání. Rozhodným je zejména společný úmysl spolupachatelů, zahrnující jak jejich společné jednání, tak sledování společného cíle. Společný úmysl nelze ztotožňovat s výslovnou dohodou spolupachatelů, která není vyžadována [...]. Každý spolupachatel si však musí být vědom alespoň možnosti, že jednání jeho i ostatních spolupachatelů směřuje k spáchání trestného činu společným jednáním, a být s tím pro tento případ srozuměn. Okolnost, že každý ze spolupachatelů sledoval při společném jednání svůj prospěch, nevylučuje, aby úmysl byl všem společný, zvláště když každý svým přispěním napomáhal činnosti ostatních [...]. Společná činnost u spolupachatelství zahrnuje vedle společného jednání také skutečnost, že spolupachatelé jsou vědomím společné trestné činnosti navzájem posilování při jejím páchání“⁵⁸.

Vedle spolupachatelství přichází v úvahu u dokonání trestného činu pojistného podvodu (včetně pokusu) i další formy trestné součinnosti, a to spočívající v účastenství, které se rozpadá do tří forem. Nejprve upozorníme, že ke spáchání trestného činu ve formě účastenství je vždy nutné zavinění, a to ve formě úmyslu, tedy minimálně úmyslu nepřímého. První z možných účastníků trestného činu je **organizátor**, to je ten, kdo spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil

⁵⁷ Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 19. 12. 2000, sp. zn. II. ÚS 178/2000.

⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2015, sp. zn. 8 Tdo 137/2015.

[§ 24 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku]. Druhým z typických účastníků je **návodce**, to je ten, kdo vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin [§ 24 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku]. Konečně třetí typickým účastníkem trestného činu je **pomocník**, kterým je každý, kdo „*umožnil nebo usnadnil jinému spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, vylákáním poškozeného na místo činu, hlídáním při činu, radou, utvrzováním v předsevzetí nebo slibem přispět po trestném činu*“ [§ 24 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku].

Pokud trestní zákoník nestanoví jinak použijí se na trestní odpovědnost a trestnost účastníka ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele [§ 24 odst. 2 trestního zákoníku]. V ustanovení § 24 odst. 3 trestního zákoníku je konstruována možnost zániku trestní odpovědnosti účastníka trestného činu, a to v případě, že účastník dobrovolně od dalšího účastenství na trestném činu upustil a zároveň (kumulativně) je splněna jedna z následujících dvou alternativních podmínek. Buď (vedle dobrovolného upuštění od dalšího účastenství na trestném činu) takový účastník „*odstranil nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého účastenství*“ [§ 24 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku], nebo „*učinil o účastenství na trestném činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého účastenství, mohlo být ještě odstraněno; oznámení je nutno učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, voják může místo toho učinit oznámení nadřízenému*“ [§ 24 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku]. Nutno zdůraznit, že trestnost podle právě uvedených pravidel nezanikne, pokud je účastník odpovědný za jiný trestný čin, který již svým jednáním spáchal; pokud tedy účastník upustí od spáchání trestného činu na němž se účastní, nebude za takový trestný či trestně odpovědný, pokud však již v rámci jednání, od něhož upustil, spáchal jiný trestný čin (tj. jiný než ten, od něhož upustil), trestně odpovědný za takový (již dokonaný) trestný čin bude [§ 24 odst. 5 trestního zákoníku].

Konečně doplníme, že pokud je „*na činu zúčastněno více osob, nebrání zániku trestní odpovědnosti účastníka, který takto jednal, je-li čin spáchán ostatními pachateli nezávisle na jeho dřívějším přispění k činu nebo přes jeho včasné oznámení*“, avšak ani zde trestnost účastníka (při splnění oznamovací povinnosti) nezaniká ve smyslu v předchozím odstavci citovaném ustanovení § 24 odst. 5 trestního zákoníku.

3.1.4. Subjektivní stránka trestného činu pojistného podvodu

„K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti“ [§ 13 odst. 1 trestního zákoníku]. V případě skutkové podstaty pojistného podvodu ve všech jejích variantách trestní zákoník jinak nestanoví, proto ve vztahu ke všem základním znakům této skutkové podstaty je nutné **zavinění úmyslné**, a to minimálně **ve formě úmyslu nepřímého**. Znamená to tedy, že postačí, pokud pachatel sice nechce způsobit následek předvídaný skutkovou podstatou, avšak je si vědom toho, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, je s tím srozuměn. V případě skutkové podstaty ve smyslu ustanovení § 210 odst. 1 trestního zákoníku je zde specifikum v podobě tzv. předčasně dokonaného trestného činu, tedy nenastává následek v podobě majetkové újmy.

V tomto případě se tedy zavinění minimálně ve formě nepřímého úmyslu musí vztahovat k uvádění nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo k zamlčení podstatných údajů. Z judikatury vyplývá, že je nezbytné takový úmyslu pachatele zjišťovat stran vědomosti o nepravdivosti jím sdělovaných údajů⁵⁹, což lze zobecnit do závěru, že pachatel, aby u něj byl dán úmysl alespoň ve formě úmyslu nepřímého, si musí být vědom toho, že informace, které sděluje jsou nepravdivé nebo hrubě zkreslené, nebo že jsou jím zamlčovány údaje podstatné; samozřejmě, že to vše v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, likvidací pojistné události nebo při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiného obdobného plnění.

V případě druhé základní skutkové podstaty [§ 210 odst. 2 trestního zákoníku] je již jednak *expressis verbis* zmíněno zavinění ve formě úmyslu a zároveň tato skutková podstata již obsahuje následek v podobě škody nikoliv nepatrné způsobené na cizím majetku.

Trestně odpovědný je tedy každý, kdo si je minimálně vědom toho, že svým jednáním může opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvoláním nebo předstíráním události, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo udržováním stavu vyvolaného pojistnou událostí a způsobit tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou a pro případ, že je takový následek způsobí, je s tím srozuměn.⁶⁰

⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 4 Tdo 374/2010.

⁶⁰ Pokud takový následek nenastane, bylo by lze uvažovat o kvalifikaci takového jednání jako o pokusu trestného činu pojistného podvodu, pokud by naopak byla způsobena škody vyšší nežli nikoliv nepatrná, pak by v úvahu přicházelo jednání subsumovat pod skutkovou podstatu tohoto trestného činu obsahující některou z přitěžujících okolností.

Jinak je tomu v případě tzv. okolností zvláště přitěžujících, které podmiňují použití vyšší trestní sazby, neboť k nim se přihlédne „a) jde-li o těžší následek, i tehdy, zavinil-li jej pachatel z nedbalosti, vyjímaje případy, že trestní zákon vyžaduje i zde zavinění úmyslné, nebo b) jde-li o jinou skutečnost, i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, vyjímaje případy, kdy trestní zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl“ [§ 17 trestního zákoníku]; v obou případech tedy platí, že postačuje (nestanoví-li zákon jinak) zavinění ve formě **nevědomé nedbalosti**.

Pokud jde o těžší následek, ten je normován v ustanovení § 210 odst. 4 trestního zákoníku [větší škoda], v ustanovení § 210 odst. 5 písm. c) trestního zákoníku [značná škoda] a v ustanovení § 210 odst. 6 písm. a) trestního zákoníku [škoda velkého rozsahu]. K těmto okolnostem tedy postačí, jeli vnitřní vztah pachatele k nim na úrovni nevědomé nedbalosti.

Pokud jde o jiné skutečnosti uvedené v ustanovení § 17 písm. b) trestního zákoníku, pak tyto jsou uvedeny v ustanovení § 210 odst. 3 trestního zákoníku [případ speciální recidivy], v ustanovení § 210 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku (členství v organizované skupině), v ustanovení § 210 odst. 5 písm. b) trestního zákoníku (osoba, která má zvláště uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného).

Výjimku tvoří ustanovení § 210 odst. 6 písm. b) trestního zákoníku, kde je výslovně uvedeno zavinění ve formě úmyslu, zde tedy nedbalost postačuje, srov. spáchá-li trestný čin pojistného podvodu v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem.

3.2. Úvěrový podvod

Trestný čin úvěrového podvodu je normován v ustanovení § 211 trestního zákoníku. To obsahuje (na rozdíl od pojistného podvodu) **dvě zcela samostatné skutkové podstaty**. První je upravena v ustanovení § 211 odst. 1 trestního zákoníku. Podle tohoto ustanovení se trestného činu úvěrového podvodu dopustí každý, „*kdo při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí*“.

Druhá samostatná skutková podstata, která je ve vztahu specialisty j ustanovení § 211 odst. 1 trestního zákoníku, je pak obsažena v ustanovení § 211 odst. 2 trestního zákoníku, podle něhož se trestného činu úvěrového podvodu dopustí také ten, „*kdo bez souhlasu věřitele, v nikoli malém rozsahu, použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel*“.

Ustanovení § 211 odst. 3 až 6 obsahují, obdobně jako je tomu v případě pojistného podvodu, ustanovení, která doplňují dvě samostatné základní skutkové podstaty o některé zvlášť přitěžující okolnosti, proto na tomto místě nebudeme činit jejich výčet a v podrobnostech se jim budeme věnovat až v pasážích, kdy budeme rozebírat jednotlivé znaky skutkové podstaty trestného činu úvěrové podvodu. To samé platí o ustanovení § 211 odst. 7 trestního zákoníku, které normuje, že také v případě úvěrového podvodu je trestná již jen jeho příprava.

3.2.1. Objekt trestného činu úvěrového podvodu

Obecným objektem trestného činu podvodu je opět majetek. *Stricto sensu* je obecným objektem právem chráněný zájem v podobě ochrany cizího majetku v případech právních vztahů týkajících se úvěrování, a to jak věřitelů, tak dlužníků, řádného sjednávání a čerpání úvěrů, včetně dodržování jejich účelu, byl-li sjednán. Chráněno je tak právo na řádný průběh negociace související s uzavíráním smlouvy o úvěru, právo dlužníka na řádné čerpání úvěru, právo věřitele na řádné splacení úvěru, případně právo věřitele, aby dlužník dodržel účel, pro který mu byl úvěr poskytnut.

Ustálená soudní praxe k tomu doplňuje, že: „*Objektem trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 tr. zákoníku je cizí majetek, kdy je trestněprávní ochrana poskytována majetkovým*

právům a vztahům v užším rozsahu sjednávání úvěrových smluv, jakož i jejich účelovému určení, a proto v konečném důsledku chrání i cizí majetek v oblasti úvěrování“⁶¹.

3.2.2. Objektivní stránka trestného činu úvěrového podvodu

Z ustálené soudní praxe se podává, že: „Objektivní stránka v této skutkové podstatě spočívá v tom, že pachatel uvede nepravdivý údaj. Za sjednávání úvěrové smlouvy je třeba považovat postup při jejím uzavírání. Za nepravdivé se považují údaje, kdy jejich obsah vůbec neodpovídá skutečnému stavu, o němž je podávána informace, a to byť jen o některé skutečnosti důležité pro uzavření úvěrové smlouvy.“⁶²

Jak již uvedeno shora, ustanovení § 211 obsahuje dvě samostatné, na sobě nezávislé, skutkové podstaty trestného činu pojistného podvodu. Stejně jako v případě základní skutkové podstaty trestného činu pojistného podvodu ve smyslu ustanovení § 210 odst. 1 trestního zákoníku, jsou i obě zde traktované základní skutkové podstaty **tzv. předčasně dokonaným trestným činem**.

Dominantním znakem obou těchto základních skutkových podstat „je to, že pouze ohrožují návratnost úvěru a představují teprve určité „předpolí“ pro možný vznik škody v té podobě, že poskytovateli úvěru se v dalším průběhu úvěrového vztahu nedostane vrácení poskytnutých prostředků. Z toho vyplývá, že hodnotu úvěru nelze pokládat za škodu bez dalšího a bez ohledu na okolnosti týkající se jeho splácení“, přičemž „[z]a škodu nelze mechanicky považovat výši úvěru získaného nebo použitého trestným činem úvěrového podvodu bez ohledu na okolnosti týkající se jeho splácení“⁶³.

První z nich spočívá v uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo zamlčení podstatných údajů buď **při sjednávání úvěrové smlouvy** nebo **při čerpání úvěru**. Pokud jde o konstrukci nepravdivých, hrubě zkreslených nebo zamlčovaných podstatných údajů, je tato shodná jako v případě pojistného podvodu, proto lze bez dalšího v tomto smyslu odkázat na vše, co bylo uvedeno výše. Nicméně „[p]ro posouzení toho, zda jde ve smyslu § 211 odst. 1 tr. zákoníku o nepravdivý údaj při sjednávání úvěrové smlouvy, musí být z obsahu sjednávané úvěrové smlouvy

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2020, sp. zn. 3 Tdo 1259/2020.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 7 Tdo 1328/2015.

*nebo úvěrových podmínek jako její součásti patrné, k jaké skutečnosti nebo informaci se konkrétní nepravdivý údaj vztahuje a zda jde o údaj podstatný pro uzavření smlouvy*⁶⁴.

K naplnění objektivní stránky v její první alternativě tudíž postačí uvádět údaje nepravdivé či hrubě zkreslené nebo zamlčovat údaje podstatné (k těmto pojmům platí vše, co bylo výše uvedeno v případě pojistného podvodu), čímž je trestný čin dokonán, přitom netřeba aby vůbec byla úvěrová smlouva uzavřena nebo úvěr poskytnut, neboť k předčasnému dokonání dochází při sjednávání (nikoliv při sjednání) úvěrové smlouvy. V případě alternativy druhé pak k dokonání dochází pouze tehdy, je-li úvěr skutečně čerpán.

Stejně jako v případě pojistného podvodu, není v případě skutkové podstaty normované v ustanovení § 211 odst. 1 trestního zákoníku zapotřebí vzniku škody; pokud ke škodě dojde, přichází v úvahu naplnění některé kvalifikované skutkové podstaty, v níž je škoda obsažena coby přitěžující okolnost pro uložení vyššího trestu (k tomu též viz shora). Jak podává judikatura, „[k] trestnosti tohoto činu se rovněž nevyžaduje, aby pachatel skutečně vylákal peněžní prostředky na základě poskytnutého úvěru”⁶⁵.

Judikatura považuje za **nepravdivé** takové údaje, „jejichž obsah vůbec neodpovídá skutečnému stavu, o němž je podávána informace, a to byť jen o některé důležité skutečnosti pro uzavření úvěrové smlouvy nebo pro čerpání úvěru”⁶⁶.

Pokud jde o údaje **hrubě zkreslené**, pak jde o takové údaje, „které mylně nebo neúplně informují o podstatných a důležitých okolnostech pro uzavření úvěrové smlouvy nebo pro čerpání úvěru, což může vést k zásadně nesprávným závěrům o skutečnostech rozhodných pro uzavření úvěrové smlouvy nebo pro poskytnutí peněžních prostředků”⁶⁷.

Nicméně vždy je však nutno „v trestním řízení pečlivě zkoumat, zda uvedení nepravdivého údaje bylo v objektivní poloze vůbec způsobilé ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, a to jak z hlediska reálného vlivu nepravdivého údaje na úvahu poskytovatele úvěru o návratnosti

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2017, sp. zn. 8 Tdo 308/2017.

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1286/2016.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

*půjčených peněz, tak z hlediska výše reálně hrozící škody, kde je třeba odlišovat podnikatelské a spotřebitelské úvěry*⁶⁸.

Ustálená soudní praxe se dále vyjadřuje (nejen) k povaze nepravdivého údaje tak, že: *„Pokud jde o trestný čin úvěrového podvodu podle § 211 tr. zákoníku, je vyloučeno rozdílně vykládat typově podobné způsoby klamání poškozeného. Proto není možné přijmout výklad, podle kterého by uvedení nepravdivého údaje spočívalo ve sdělení jakéhokoli údaje, zatímco v případě zamlčení by šlo jen o údaje podstatné (rozhodující). V obou případech by mělo jít o údaje rozhodující pro úvahu úvěrující osoby poskytnout úvěr*⁶⁹.

Nicméně trestný čin je dokonán samotným sdělením či zamlčením údajů, čímž je trestný čin dokonán, proto ustálená soudní praxe dospěla k závěru, že *„[k] trestní odpovědnosti pachatele za trestný čin úvěrového podvodu není nutné, aby věřitel jednal v omylu, resp. aby jednání pachatele (dlužníka) vedlo k omylu banky nebo jiného věřitele, na základě, kterého by poskytl plnění ve formě peněžních prostředků dlužníkovi*⁷⁰.

Soudní praxe dokonce považuje za údaj nepravdivý i vědomí pachatele o tom, že poskytnutý úvěr nesplatí, neboť *„[o]tázka, zda pachatel uvedl v žádosti o úvěr pravdivé či lživé údaje o výši svého příjmu, není z hlediska použití skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu podstatná, pokud již v době sjednávání úvěrové smlouvy věděl, že poskytnutý úvěr nesplatí. Již tato skutečnost je sama o sobě nepravdivým údajem ohledně podstatné náležitosti úvěrové smlouvy*⁷¹.

Pokud jde o **pojem úvěrová smlouva a úvěr**, jejich definici nutno čerpat z ustanovení § 2395 a násl. občanského zákoníku. Smlouvou o úvěru se rozumí smlouva, v níž se *„úvěrující zavazuje, že úvěrovanému poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a úvěrovaný se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky*“ [§ 2395 občanského zákoníku]. Pokud jde o čerpání úvěru, lze odkázat do ustanovení § 2397 občanského zákoníku, podle něhož platí, že *„[ú]věrovaný může uplatnit právo na poskytnutí peněz ve lhůtě určené ve smlouvě. Není-li lhůta ujednána, může právo uplatnit, dokud závazek ze smlouvy trvá*“, resp. do ustanovení § 2398 odst. 1 občanského zákoníku, z něhož vyplývá, že *„[ú]věrující*

⁶⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 631/05.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 5 Tdo 181/2016.

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1286/2016.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. 6 Tdo 664/2013.

poskytne úvěrovanému peněžní prostředky na jeho žádost v době určené v žádosti; neurčí-li úvěrovaný dobu plnění v žádosti, poskytne je úvěrující bez zbytečného odkladu“.

S definicí úvěrové smlouvy přichází i ustálená soudní praxe, ze které se podává, že „[ú]věrovou smlouvou ve smyslu § 211 odst. 1 tr. zákoníku je smlouva o úvěru podle § 2395 a násl. o. z. (resp. podle § 497 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, účinného do 31. 12. 2013). Pod tento druh smlouvy lze podřadit i takovou smlouvu, kterou strany současně se sjednáním úvěru sjednají i zajišťovací převod vlastnického práva (§ 2040 a násl. o. z., § 553 obč. zák.) k věci, jejíž koupě je úvěrem financována, na úvěrujícího (věřitele), přičemž úvěrovaný (dlužník) se stává pouhým správcem věci, která mu byla předána, a to až do doby splacení celého úvěru s tím, že poté věc přejde nebo bude převedena zpět do jeho vlastnictví. Nejde o tzv. odloženou platbu ani o smlouvu o leasingu, s kterou vykazuje vysoký stupeň faktické podobnosti a jejíž alternativu v praxi představuje“⁷².

Ustálená soudní praxe k výkladu termínu úvěrová smlouva doplňuje, že „pod tento pojem nelze podřadit takové typy smluv, které spočívají nikoliv v poskytnutí peněžních prostředků, nýbrž v poskytování zboží a služeb na základě tzv. odložených plateb (např. smlouvu o koupi najaté věci či tzv. leasingovou smlouvu)⁷³“, nicméně ustanovení o „úvěrového podvodu je možno aplikovat i na případy, kdy poskytovatelem úvěru (věřitelem) ze smlouvy o úvěru není banky, nýbrž jiný subjekt poskytující v rámci svého předmětu podnikání úvěry (např. družstevní záložny, stavební spořitelny) nebo i jiné subjekty, pokud poskytnou úvěr na základě smlouvy o úvěru“⁷⁴.

K tomu doplníme, že „[z]a sjednávání úvěrové smlouvy je třeba považovat postup při uzavírání úvěrové smlouvy, včetně všech souvisejících jednání, která uzavírání úvěrové smlouvy provázejí“⁷⁵, jakož i „sjednávání a uzavírání dodatků takové smlouvy. Podstatné je přitom zjištění, že dodatek je nedílnou součástí úvěrového smlouvy“⁷⁶. Odpovědnost za uvedení nepravdivých údajů se týká dokonce i tzv. pomocných dokumentů, neboť jak dovodila ustálená soudní praxe, „[t]restní odpovědnost pachatele za uvedení nepravdivých údajů v případě trestného činu úvěrového podvodu [...] je dána nejen v případě, že pachatel takové údaje uvede (příp. je sdělí,

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. 7 Tdo 1136/2018. Dokonce i v případě, že „obchodní společnost poskytne klientovi úvěr z vlastních zdrojů za účelem konkrétní koupě určité věci uvedeně ve smlouvě o úvěru tím způsobem, že na klienta nepřevede peníze, ale zaplatí za něho jím vybrané zboží přímo prodejci, přičemž k samotnému zboží zakoupenému klientem od prodejce této společnosti nevznikají podle smlouvy žádná práva, jde o úvěrovou smlouvu“ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 11. 2004, sp. zn. 3 To 845/2004.

⁷³ V případě těchto „smluv by bylo možné uvažovat o obecném trestném činu podvodu [...] avšak za situace, že by byly naplněny i všechny další znaky jeho skutkové podstaty“ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2010, sp. zn. 8 Tdo 211/2010.

⁷⁴ Stanovisko kolegia Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. Tpjn 301/2003.

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1286/2016.

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2013, sp. zn. 6 Tdo 687/2013.

poskytne, doloží apod.) v úvěrové smlouvě samotné, ale i tehdy, jestliže je úmyslně uvede, sdělí, poskytne nebo doloží v některém z tzv. pomocných dokumentů, které byly předloženy v průběhu procesu sjednávání smlouvy“⁷⁷.

Druhá ze základních skutkových podstat spočívá v použití prostředků v nikoliv malém rozsahu získaných účelovým úvěrem na **jiný než určený účel**, bez souhlasu věřitele. Pokud jde o nikoliv malý rozsah použitých prostředků, lze dovodit, že tento znak odpovídá škodě nikoliv malé, což je aktuálně škoda ve výši 50 000,- Kč [§ 138 odst. 1 trestního zákoníku aplikovaný obdobně s odkazem na ustanovení § 138 odst. 2 trestního zákoníku], ostatně termín *prostředky* nutno definovat jako *peněžní prostředky*, neboť smlouvou o úvěru se poskytují právě a jen peněžní prostředky, narozdíl např. od smlouvy o půjčce).

Vedle trestněprávní sankce existuje i soukromoprávní ochrana věřitele, která je obsažena v ustanovení § 2400 občanského zákoníku, a podle níž platí že pokud mají „*být peněžní prostředky použity podle smlouvy pouze na určitý účel a úvěrovaný je použije na jiný účel, může úvěrující od smlouvy odstoupit a požadovat, aby úvěrovaný bez zbytečného odkladu vrátil, co od něho získal, i s úroky*“.

Zde zmiňovaná skutková podstata se týká situace, kdy pachatel použije prostředky získané úvěrem k jinému než dohodnutému účelu úvěru s výjimkou situace respektující autonomii vůle v soukromoprávních vztazích, tedy s výjimkou, kdy s použitím prostředků k jinému než sjednanému účelu, věřitel souhlasí. V této souvislosti lze odkázat na ustanovení § 2398 odst. 2 občanského zákoníku, z něhož vyplývá, že možnost smluvně vázat použití úvěru jen na určitý účel, přičemž v takovém případě „*může úvěrující omezit poskytnutí peněz pouze na plnění povinností úvěrovaného vzniklých v souvislosti s tímto účelem*“. Uvedená skutková podstata se tedy netýká kterékoliv úvěrové smlouvy, nýbrž toliko úvěrové smlouvy, v níž byl sjednáno užití úvěru pouze na určitý účel.

Ke shora uvedeným dvěma základním skutkovým podstatám dále přistupují (stejně jako v případě pojistného podvodu) další kvalifikované skutkové podstaty obsahující okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Tyto okolnosti se opět vztahují buď k osobě pachatele nebo k následku.

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1268/2008.

Vztahem základní a kvalifikované skutkové podstaty se zabírala judikatura, z níž se podává právní závěr, že: „*Trestný čin úvěrového podvodu vymezený v § 211 odst. 1 tr. zákoníku je dokonán již tím, že jeho pachatel při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. Jestliže pachatel naplní znaky základní skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku v úmyslu způsobit škodu ve výši dosahující hranice škody uvedené jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby [viz § 211 odst. 4, odst. 5 písm. c), odst. 6 písm. a) tr. zákoníku], která je znakem kvalifikované skutkové podstaty a která však nenastane (typicky nedojde k poskytnutí úvěru), je nutno takové neúspěšné jednání posuzovat jako jeden trestný čin, a to jako pokus trestného činu úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1, § 211 odst. 1, odst. 4 nebo odst. 5 písm. c) nebo odst. 6 písm. a) tr. zákoníku*“⁷⁸.

Ostatně „*[t]restný čin podvodu [...] spáchaný vylákáním úvěru v úmyslu ho řádně nesplácet [...] byl z hledisku vzniku škody na cizím majetku dokonán již tím, že banka vyplatila pachateli úvěr na podkladě nepravdivých nebo zamlčených skutečností, přestože pachatel poskytl bance za účelem zajištění svých závazků z úvěrové smlouvy zástavu, jejíž hodnota byla stejná (nebo i vyšší) jako výše poskytnutého úvěru. Zástavní právo totiž i v případě zpeněžení zástavy slouží pouze jako náhrada škody způsobené již dokonáním trestným činem podvodu. Tyto závěry platí obdobně i tehdy, jestliže byl podvodně vylákán úvěr za použití jiných zajišťovacích institutů (např. ručení atd.)*“⁷⁹.

Pokud jde o **přítěžující okolnosti** vztahující se k osobě pachatele, pak ustanovení § 211 odst. 3 trestního zákoníku normuje použití vyšší trestní sazby pro případ, že byl pachatel úvěrového podvodu za tentýž trestný čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán (speciální recidiva). Ustanovení § 211 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku stanovuje užití vyšší trestní sazby v případě, že pachatel spáchá trestný čin úvěrového podvodu jako člen organizované skupiny, resp. v případě ustanovení § 211 odst. 5 písm. b) trestního zákoníku spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného. Vyšší trestní sazbou bude stížen také pachatel, který spáchá zločin úvěrového podvodu v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem [§ 211 odst. 6 písm. b) trestního zákoníku].

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2019, sp. zn. 15 Tdo 204/2019.

⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2004, sp. zn. 8 Tdo 51/2004.

V případě následku v podobě škody je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby skutečnost, že pachatel trestným činem úvěrového podvodu způsobí větší škodu [§ 211 odst. 4 trestního zákoníku], značnou škodu [§ 211 odst. 5 písm. c) trestního zákoníku], resp. (zde jde o zločin) škodu velkého rozsahu [§ 211 odst. 6 písm. a) trestního zákoníku].

Ustálená soudní praxe k otázce škody způsobené trestným činem úvěrového podvodu uvádí, že: *„Za škodu způsobenou trestným činem úvěrového podvodu [...] není možné bez dalšího považovat částku, kterou věřitel poskytl dlužníkovi na podkladě úvěrové smlouvy. Proto je povinností orgánu činného v trestním řízení zabývat se i dalšími okolnostmi, které mají význam pro určení výše škody. Jedná se zejména o zjištění k dosavadnímu průběhu úvěrového vztahu, jakož i k tomu, jakými prostředky a v jakém rozsahu byl takový vztah zajištěn. Škodou tak může být toliko částka, která se rovná rozdílu mezi poskytnutými peněžními prostředky a hodnotou zajištění úvěru, resp. i výší již uhrazených peněžních prostředků“*⁸⁰.

Ustanovení § 211 odst. 7 trestního zákoníku normuje, že také v případě úvěrového podvodu je trestná jeho příprava. S ohledem na to, jak již výše uvedeno, trestnost přípravy přichází v úvahu pouze u zvláště závažných trestných činů, tj. úmyslných trestných činů, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let, přichází trestnost přípravy v úvahu pouze u trestného činu úvěrového podvodu, u něhož nastanou přitěžující okolnosti uvedené v ustanovení § 211 odst. 6 trestního zákoníku, tj. v případě způsobení škody velkého rozsahu nebo v případě, kdy pachatel jedná v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem. V ostatním k trestnosti přípravy a pokusu trestného činu viz kapitola o objektivní stránce trestného činu pojistného podvodu.

V této souvislosti lze poukázat na závěry ustálené soudní praxe, podle níž *„[d]obrovolné upuštění od pokusu trestného činu úvěrového podvodu [...] je vyloučeno nejen za předpokladu, že pachatel zanechal dalšího jednání až po výslovném projevu poškozeného, který dal pachateli najevo odhalení jeho podvodného jednání, ale i tehdy, jestliže tak pachatel učinil poté, co ho poškozený upozornil na pochybnosti o správnosti předložených údajů v žádosti o poskytnutí úvěru, o jejichž nepravdivosti pachatel věděl“*⁸¹. Z toho rezultuje závěr, že v případě předčasné dokonání trestných činů, které jsou v podstatě dokonány ve stadiu pokusu, je upuštění od nich

⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 3 Tdo 460/2010.

⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2006, sp. zn. 6 Tdo 1124/2006.

(a tudíž případná beztrestnost takového pokusu, resp. předčasně dokonaného trestného činu) vyloučené již z povahy věci; to platí jak u předčasně dokonaných skutkových podstat trestného činu úvěrového odvodu, nýbrž i u předčasně dokonaných skutkových podstat trestného činu pojistného a dotačního podvodu.

3.2.3. Pachatel trestného činu úvěrového podvodu

Stejně jako v případě pojistného podvodu může být pachatel podvodu úvěrového jak fyzická, tak právnická osoba⁸². Typicky pak kterýkoliv z účastníků smlouvy o úvěru, tzn. úvěrovaný coby dlužník a úvěrující coby věřitel. V případě první základní skutkové podstaty spočívající v uvádění nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo v zamlčení podstatných údajů při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru, lze si představit i od přímých účastníků smlouvy o úvěru odlišné osoby, typicky jejich zástupce nebo jiný zmocněnec, ať již zákonný nebo smluvní, který při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvedl nepravdivé⁸³ nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčel.

Ostatně i tehdy neměl-li pachatel „v době spáchání trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 tr. zákoníku postavení účastníka smlouvy, nevylučuje to jeho trestní odpovědnost za citovaný trestný čin. Z hlediska posouzení pachatelství podle § 22 tr. zákoníku je totiž rovněž podstatné zjištění, že se rozhodujícím způsobem podílel na způsobení následku, resp. účinku“⁸⁴.

K uvedenému podává určité stanovisko i Ústavní soud, z jehož judikatury vyplývá, že: „V případech podezření ze spáchání pojistného či úvěrového podvodu nelze odhlížet od velké variability okolností, za nichž k uzavírání příslušných smluv dochází. Zejména nelze odhlédnout od podstatných rozdílů mezi úvěry podnikatelskými a drobnými úvěry spotřebitelskými. Obecné soudy musejí vzít v úvahu všechny okolnosti, i pokud jde o eventuální nesprávný postup pracovníků poškozených podnikatelských subjektů a možný skutkový či právní omyl na straně podezřelých, kteří mohli při uzavírání smluv čelit nátlaku, manipulaci či zkreslování významu požadovaných

⁸² „Trestný čin je spáchán v rámci činnosti právnické osoby, pokud souvisí s předmětem její činnosti nebo podnikání (účelem její existence), který je zpravidla vymezen v právním předpise, zřizovací listině, stanovách, ale i v příslušném rejstříku (obchodním apod.). Jde v podstatě o čin v rámci provozu právnické osoby, jinak řečeno o čin spáchaný v souvislosti s poskytováním služeb, s výrobní, obchodní či jinou činností právnické osoby. Nezáleží na tom, zda z protiprávního činu spáchaného v rámci její činnosti má právnická osoba nějaký prospěch či nějakou výhodu, tedy na tom, zda je takový čin spáchaný v jejím zájmu“ [Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 8 Tdo 924/2017].

⁸³ Za nepravdivý údaj lze považovat i situaci, kdy byla předložena úvěrová smlouva s padělaným ručitelským prohlášením, přičemž soudní praxe dovodila trestní odpovědnost osoby jednající za věřitele, která takovou úvěrovou smlouvu s padělaným písemným prohlášením ručitele při sjednávání úvěrové smlouvy předložila [srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 6 Tdo 1290/2009].

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2017, sp. zn. 6 Tdo 778/2017.

*údajů ze strany pracovníků či zprostředkovatelů podnikatelského subjektu, zainteresovaných na dosažení co největšího počtu uzavřených smluv*⁸⁵.

V případě druhé základní skutkové podstaty je situace jiná, neboť tato skutková podstata míří na situaci, kdy je úvěr fakticky čerpán, avšak je použit k jinému než sjednanému účelu bez souhlasu věřitele. Za takového východiska si lze jen těžko představit, že by pachatelem mohl být věřitel, typicky tedy pachatelem bude dlužník, případně další jiné osoby ve smyslu jeho zástupců nebo zmocněnců (administrátor úvěru apod.).

Pachatelem trestného činu úvěrového podvodu ve smyslu kvalifikované skutkové podstaty ve smyslu ustanovení § 211 odst. 3 trestního zákoníku může být pouze ten, kdo byla za trestný čin úvěrového podvodu v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Pachatelem trestného činu úvěrového podvodu ve smyslu kvalifikované skutkové podstaty ve smyslu ustanovení § 211 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku může být pouze člen organizované skupiny a v případě ustanovení § 211 odst. 5 písm. b) trestního zákoníku pouze ten, kdo má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného. Pachatelem zločinu úvěrového podvodu ve smyslu kvalifikované skutkové podstaty ve smyslu ustanovení § 211 odst. 6 písm. b) trestního zákoníku může být pouze ten, kdo trestný čin pojistného podvodu spáchá v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem.

Pokud jde o trestnost přípravy a pokusu trestného činu úvěrového podvodu, lze bez dalšího odkázat do kapitoly pachatel trestného činu pojistného podvodu.

3.2.4. Subjektivní stránka trestného činu úvěrového podvodu

Trestný čin úvěrového podvodu je trestným činem úmyslným, přičemž postačí úmysl nepřímý; pachatel tedy nechce způsobit následek předvídaný skutkovou podstatou, avšak je si vědom toho, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, je s tím srozuměn.

⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2009, sp. zn. III. ÚS 1748/08.

Skutková podstata obsažená v textaci ustanovení § 211 odst. 1 trestního zákoníku je (jak již zmíněno) tzv. předčasně dokonáným trestným činem, pro dokonání tohoto trestného činu tedy není nutné, aby nastal následek v podobě majetkové újmy. Minimálně nepřímý úmysl se zde vztahuje k uvádění nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo k zamlčení podstatných údajů při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru. To znamená, že pachatel, aby u něj byl dán úmysl alespoň ve formě úmyslu nepřímého, si musí být vědom toho, že informace, které sděluje jsou nepravdivé nebo hrubě zkreslené, nebo že jsou jím zamlčovány údaje podstatné. V tomto případě tedy není třeba, aby se úmysl pachatele vztahoval k případně způsobené škodě, bude-li prokázán úmysl škodu způsobit, lze uvažovat o naplnění některé z kvalifikovaných skutkových podstat ve fázi pokusu, případně bude-li škoda způsobena, pak lze uvažovat o dokonání některé z kvalifikovaných skutkových podstat podle výše způsobené škody.

K trestní odpovědnosti za trestný čin podle § 211 odst. 1 trestního zákoníku lze poukázat na právní závěry ustálení soudní praxe, z níž se podává, že *„na rozdíl od obecného trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku, není třeba vznik škody, a to jak majetkové, tak případně nemajetkové povahy. Proto ani úmysl pachatele nemusí k takové škodě směřovat, i když zpravidla tomu tak bude. Základní skutková podstata trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku vůbec není vázána na způsobení škody nebo na úmysl pachatele takový následek způsobit. Trestný podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku bude proto i pachatel, který např. uvedením nepravdivých údajů získá úvěr, který pak ale řádně splácí. V takových případech bude třeba náležitě zvažovat povahu a závažnost trestného činu ve smyslu § 39 odst. 1, odst. 2 tr. zákoníku při stanovení druhu trestu a jeho výměry. Způsobí-li však pachatel jednáním uvedeným v této skutkové podstatě škodu, je její výše jedním ze znaků kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu. Pouze v případě, že pachatel tohoto trestného činu podmínky uzavřené smlouvy plní, tj. splácí úvěr v dohodnutých termínech, nebude zpravidla možno na straně věřitele dovodit vznik škody jako podmínku trestní odpovědnosti pachatele ve smyslu kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu ...“*⁸⁶.

Druhá základní skutková podstata upravená v ustanovení § 210 odst. 2 trestního zákoníku, která se týká fáze čerpání úvěru, v sobě již obsahuje kvantifikovanou veličinu (použití úvěrem získaných prostředků v nikoliv malém rozsahu), tato skutková podstata je tedy dokonána až způsobením tohoto následku, což znamená, že úmysl pachatele se musí vztahovat i k tomuto

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2020, sp. zn. 3 Tdo 1259/2020.

znaku, tedy úmyslu použít získané peněžní prostředky v rozsahu nikoliv malé. Vedle toho musí být úmysl pachatele přítomen i ve vztahu ke skutečnosti, že je dáno účelové vymezení čerpání úvěrových prostředků, že tyto prostředky používá na jiný než daný účel a že pro takové použití prostředků (pro jiný než daný účel) není dán souhlas věřitele.

V případě **okolností zvlášť přitěžujících**, které jsou uvedeny v jednotlivých kvalifikovaných skutkových podstatách trestného činu úvěrového podvodu a jejichž naplněním je podmíněno použití vyšší trestní sazby tím, že k nim soud přihlédne, jak již výše uvedeno, je stran zavinění situace jiná, neboť zde postačuje zavinění ve formě nedbalosti nevědomé [§ 17 trestního zákoníku].

Pokud jde o těžší následky trestného činu úvěrového podvodu tak, jak jsou uvedeny v jednotlivých kvalifikovaných skutkových podstatách, větší škoda v ustanovení § 210 odst. 4 trestního zákoníku, značná škoda v ustanovení § 210 odst. 5 písm. c) trestního zákoníku a škoda velkého rozsahu v ustanovení § 210 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku, pak zde, neboť není výslovně vyžadováno zavinění úmyslné, postačí, aby bylo u pachatele dáno zavinění ve vztahu k těmto okolnostem minimálně ve formě nevědomé nedbalosti.

Pokud jde o přitěžující okolnosti v podobě tzv. jiných skutečností ve smyslu ustanovení § 17 písm. b) trestního zákoníku, ty nalzáme v kvalifikovaných skutkových podstatách týkajících se tzv. speciální recidivy [§ 210 odst. 3 trestního zákoníku], u členství pachatele v organizované skupině [§ 210 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku] a u pachatele, coby osoby, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného [§ 210 odst. 5 písm. b) trestního zákoníku], v tomto případě výslovně postačí nedbalost nevědomá, neboť z ustanovení § 17 písm. b) trestního zákoníku výslovně vyplývá, že zde postačí, pokud pachatel o takové okolnosti /jiné skutečnosti) nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, vyjímaje případy, kdy trestní zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl, přičemž zde zmíněné kvalifikované skutkové podstaty výslovný požadavek na zavinění v podobě vědomé nedbalosti nestanoví.

Jedinou výjimkou v případě kvalifikovaných skutkových podstat úvěrového podvodu stran požadavku na zavinění ve vztahu k zvlášť přitěžujícím okolnostem je ustanovení § 211 odst. 6 písm. b) trestního zákoníku, kde je *expressis verbis* požadováno zavinění v podobě úmyslu /tedy minimálně úmyslu nepřímého). V tomto případě tedy pachatel musí vědět, že naplněním objektivní stránky trestného činu úvěrového podvodu umožňuje nebo usnadňuje spáchání

teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem, a pro případ, že je takové *umožnění nebo způsobení* nastane, je s tím srozuměn.

3.3. Dotační podvod

Stejně jako v případě předchozích dvou zvláštních podvodných jednání (pojistný a úvěrový podvod), také trestný čin dotačního podvodu obsahuje **dvě základní skutkové podstaty**.

První základní skutková podstata spočívá v uvádění nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo v zamlčení podstatných údajů v žádosti o poskytnutí dotace, subvence nebo v žádosti o poskytnutí návratné finanční výpomoci nebo příspěvku [§ 212 odst. 1 trestního zákoníku]. Druhá základní skutková podstata spočívá v použití prostředků získaných účelovou dotací, subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem na jiný než určený účel, a to v nikoli malém rozsahu.

Obdobně jako v předchozích případech jsou také konstruovány kvalifikované skutkové podstaty, které ty základní doplňují o přitěžující okolnosti odůvodňující použití vyšší trestní sazby. Pokud jde o těžší následek, ten je normován v ustanovení § 212 odst. 4 trestního zákoníku, přičemž přitěžující okolností je zde způsobení větší škody, dále pak v ustanovení § 212 odst. 5 písm. c) trestního zákoníku, zde jde o způsobení škody značné a konečně v ustanovení § 210 odst. 6 písm. a) trestního zákoníku je přitěžující okolností způsobení škody velkého rozsahu; ke všem těmto okolnostem tedy postačí, jeli vnitřní vztah pachatele k nim na úrovni nevědomé nedbalosti.

Pokud jde o okolnosti tím či oním způsobem vztahující se k osobě pachatele, pak kvalifikovaného trestného činu dotačního podvodu ve smyslu ustanovení § 212 odst. 3 trestního zákoníku se dopustí ten, kdo byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán (zvláštní typ recidivy). V ustanovení § 210 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku je normována přitěžující okolnost spočívající v členství v organizované skupině a podle ustanovení § 210 odst. 5 písm. b) trestního zákoníku je přitěžující okolností, pokud pachatel tento trestný čin spáchá jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného. Stejně jako v přechozích případech je i zde obsažena kvalifikovaná podstata trestného činu pojistného podvodu zahrnující zvláštní pohnutku spočívající „v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného

činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem“ [§ 210 odst. 6 písm. b) trestního zákoníku].

S ohledem na obdobný charakter konstruktů skutkových podstat všech tří zvláštních podvodných jednání, bude následující kapitola o poznání stručnější, neboť by se z větší části jednalo o redundance, proto text bude výrazně zkratkovitější s odkazy do výše uvedeného.

3.3.1. Objekt trestného činu dotačního podvodu

Objektem trestného činu dotačního podvodu je ochrana majetku a majetkových práv, a to poskytovatelů dotací, subvencí, návratné finanční výpomoci nebo příspěvku, včetně řádného užití těchto prostředků nad rozsah nikoliv malý, tedy užití těchto prostředků k jinému než určenému účelu (týká se tedy pouze těch prostředků, které byly poskytnuty za konkrétním účelem) v rozsahu nikoliv malém. Chráněn je tedy nejen **proces poskytování uvedených prostředků** (první z dále pojednaných základních skutkových podstat), nýbrž i **jejich řádné čerpání** (druhá z dále pojednaných základních skutkových podstat).

Stran objektu trestného činu dotačního podvodu se ustálená soudní praxe vyjádřila tak, že: *“Ustanovení o trestném činu dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku, zajišťuje ochranu poskytování subvencí, dotací, nebo návratných finančních výpomocí nebo příspěvků, jakož i jejich účelovému určení, a proto v konečném důsledku chrání i cizí majetek v oblasti poskytování subvencí, dotací, návratných finančních výpomocí nebo příspěvků“*⁸⁷.

3.3.2. Objektivní stránka trestného činu dotačního podvodu

První ze základních skutkových podstat dotačního podvodu spočívá v tom, že pachatel *„v žádosti o poskytnutí dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí“* [§ 212 odst. 1 trestního zákoníku]. Druhá ze základních skutkových podstat dotačního podvodu spočívá v tom, že pachatel *„použije, v nikoli malém rozsahu, prostředky získané účelovou dotací, subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem na jiný než určený účel“* [§ 212 odst. 2 trestního zákoníku].

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2014, sp. zn. 3 Tdo 736/2014.

Obě dvě tyto základní skutkové podstaty jsou tzv. předčasně dokonaným trestným činem, který v sobě v podstatě zahrnuje přípravnou fázi trestného činu (přípravu, resp. pokus), neboť k jeho dokonání není třeba následku v podobě jakékoliv reálné majetkové újmy; pokud při naplnění všech znaků některé ze základních skutkových podstat následek v podobě majetkové újmy nastane, pak přichází v úvahu takové jednání subsumovat pod některou z kvalifikovaných skutkových podstat.

První skutková podstata spočívá v uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů, popřípadě v zamlčení podstatných údajů (k výkladu těchto pojmů viz výše) v žádosti o poskytnutí, čímž dochází k naplnění skutkové podstaty a není třeba, aby žádané prostředky byly vůbec poskytnuty; opět bez ohledu na to, zda je či není způsoben jakýkoliv kvantifikovatelný následek.

Druhá skutková podstata (stejně jako v případě úvěrového podvodu) míří na situace, kdy jsou žádané prostředky poskytnuty účelově a pachatel tyto prostředky použije v rozsahu nikoliv malém k účel jinému než určenému⁸⁸; zde tedy sice není nutný následek v podobě reálné způsobené škody nebo jiné majetkové újmy, nicméně kvantifikovaný následek zde již je, a to v podobě použití žádaných prostředků k jinému než určenému cíli v rozsahu nikoliv malém; pokud by prostředky byly užity sice k jinému než určenému účelu, avšak v rozsahu nižším než nikoliv malém, nebylo by lze hovořit, že tento zákonný znak skutkové podstaty byl naplněn, čímž by takové jednání nebylo trestným činem. „*Použitím prostředků získaných účelovou dotací se rozumí vlastní spotřeba prostředků, poté co byly poskytnuty, na jiný než určený účel.*“⁸⁹

Pro obě základní skutkové podstaty je společné, že (na rozdíl od obecného podvodného jednání) není znakem jejich objektivní stránky ani to, aby poškozený v důsledky jednání pachatel jednal v omylu nebo aby takové jednání pachatele k omylu poškozeného alespoň vedlo. To znamená, že reálně taková situace nastat nemůže, nicméně z hlediska naplnění znaků některé ze základních skutkových podstat trestného činu podvodu to není podstatné.

Pokud jde o pojem **dotace**, k té se ustálená soudní praxe vyjádřila tak, že: „*Dotací se obecně rozumí zpravidla pravidelný příděl peněz nejčastěji poskytovaný obcím, některým úřadům nebo ústavům, ale i fyzickým a právnickým osobám*“⁹⁰.

⁸⁸ „*Použitím prostředků získaných účelovou dotací se rozumí vlastní spotřeba prostředků, poté co byly poskytnuty, na jiný než určený účel. Jde o úmyslný trestný čin.*“, tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

Ve smyslu ustanovení § 3 písm. a) zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rozpočtových pravidlech“), se dotací rozumí peněžité prostředky státního rozpočtu poskytnuté právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel. Za dotaci se však považují i bezúplatná plnění poskytnutá ze zahraničí z prostředků Evropské unie nebo z veřejných rozpočtů cizího státu a také granty poskytnuté podle zvláštního právního předpisu, nicméně za dotace lze považováno též prominutí části poplatků, dovoluje-li to právní předpis a příslušný orgán takové prominutí stanovil za dotaci.⁹¹

Žadatelem, resp. příjemcem tedy může být jak fyzická, tak právnická osoba, přičemž příjemce musí realizovat určený účel poskytnuté dotace, včetně strpění případné kontroly⁹² ze strany příslušných kontrolních orgánů.⁹³

Pokud jde o pojem **subvence**, pak literatura podává že tou se rozumí „*finanční podpora poskytovaná z veřejných prostředků. I subvence můžeme podobně jako dotace rozlišovat na účelové a neúčelové. Pojem dotace či subvence v našem právním řádu do značné míry splývá, a proto jejich rozlišení je třeba provádět na základě konkrétní právní úpravy, která se jich týká*“⁹⁴.

Ze stejného pramene pochází definice **návratné finanční výpomoci**, což „*jsou prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuté bezúročně právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel, které je povinen jejich příjemce vrátit do státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu*“⁹⁵. Příspěvkem pak lze rozumět jednorázovou finanční pomoc z veřejných rozpočtů, která je zásadně účelově vázaná (např. na konkrétní bytovou výstavbu, na výkon státní správy obcím). „*Vzhledem k tomu, že jednotlivé zákony neužívají pojmů dotace, subvence nebo návratná finanční výpomoc nebo příspěvek zcela přesně, můžeme pod ně zahrnout i další příspěvky a finanční výpomoci, pokud splňují příslušné obecné náležitosti, byť je tak příslušný právní předpis přímo neoznačuje*“.⁹⁶

⁹¹ NOVOTNÍKOVÁ, H. *Dotací receptář: všechny dotace pohromadě v otázkách a odpovědích*. Praha: LexisNexis CZ, 2005. s. 11.

⁹² „*Skutečnost, že kontrolami prováděnými příslušnými správními orgány v rozsahu jejich pravomoci a příslušnosti nebylo zjištěno protiprávní jednání, sama o sobě nevylučuje trestní odpovědnost pachatele za konkrétní trestný čin*“ viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2018, sp. zn. 6 Tdo 410/2018.

⁹³ STRNADOVÁ, Z. *Co by měl vědět příjemce dotace. Finance a investování*. Praha: Grada Publishing, 2019. s. 7.

⁹⁴ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. In aspi.cz [cit. 2024-2-19]. Dostupné z www.aspi.cz

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Tamtéž.

Ustálená soudní praxe k objektivní stránce trestného činu dotačního podvodu uvádí, že: „Proces posuzování a schválení žádosti o dotaci je obdobou procesu sjednávání úvěrové smlouvy. Proto v případě, že osoba uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí v procesu před vydáním rozhodnutí o poskytnutí dotace, spáchá trestný čin dotačního podvodu podle § 212 odst. 1 tr. zákoníku. Za uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nelze považovat jen vlastní sepsání nebo vyplnění žádosti o dotaci, nýbrž i takové jednání, které bezprostředně souvisí s touto činností a které má přímý vliv na vytvoření nepravdivého nebo hrubě zkresleného obsahu žádosti o poskytnutí dotace“, pokud je tímto trestným činem (byť nezbytně nutně nemusí být, způsobena škoda, pak ta „vzniká již samotným uvolněním peněžních prostředků od poskytovatele na účet příjemce, třebaže příjemce sám žádost o poskytnutí dotace nevyplnil ani nepodepsal“.⁹⁷

Pokud jde o uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů uvedených v žádosti, pak zákonodárce nepožaduje, aby se jednalo o údaje kvalifikované, ve smyslu hodnocení jejich podstatnosti např. pro samotné přidělení dotace. Jinak je tomu v případě zamčení údajů, neboť tyto musí být údaji podstatnými, což lze (s odkazem na doposud řečené) chápat jako údaje, které mohou podstatným způsobem ovlivnit přidělení dotace, subvence, návratné finanční výpomoci nebo příspěvku, případně podmínky, za nichž budou tyto přiděleny.

K tomu doplňme, že stejně jako v případě pojistného podvodu nelze ani u podvodu dotačního dobrovolně upustit od jeho přípravy⁹⁸ nebo pokusu s benefitem zániku trestnosti takového jednání, patrn proto, že přípravné jednání (judikaturou označované jako „předpolí“) je znakem základní skutkové podstaty dotačního (pojistného, úvěrového) podvodu, byť obecně lze u přípravy a pokusu takového benefitu využít [k tomu blíže ustanovení § 20 odst. 3 a § 21 odst. 3 trestního zákoníku].

Pokud jde o druhou skutkovou podstatu, pak tato dopadá na situace, kdy prostředky účelové dotace, subvence, návratné finanční výpomoci nebo příspěvku byly přiděleny a čerpány a zároveň byl určen účel jejich použití, přičemž „[p]odstatou účelovosti dotace je skutečnost, že se poskytuje na předem stanovené akce nebo okruhy potřeb a jen v souladu s takovýmto předem

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 7 Tdo 1463/2012.

⁹⁸ K tomu doplňme, že stejně jako u ostatních zvláštních podvodných jednání je i příprava trestného činu dotačního podvodu trestná [§ 212 odst. 7 trestního zákoníku].

*stanoveným účelem lze prostředky z dotace použít. Nedodržení takového účelu může být za splnění všech zákonných podmínek trestným činem dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku.*⁹⁹

Trestně postižitelné je pak jednání, jímž tyto prostředky byly použity v nikoli malém rozsahu (50 000,- Kč, k tomu srov. § 138 trestního zákoníku), na tomto místě zdůrazněme, že byt' je zde kvantifikované hledisko (nikoliv malý rozsah), nejedná se o ekvivalent škody, tudíž škoda (jak zde opakovaně konstatováno) není obligatorním znakem této a (krom jediné výjimky dané ustanovením § 210 odst. 2 trestního zákoníku), ani žádné další v této práci traktované základní skutkové podstaty některého ze kazuistických podvodných jednání.

Nyní přecházíme ke kvalifikovaným skutkovým podstatám, jejichž struktura a způsob řešení je zásadně obdobný jako v případě pojistného a úvěrového podvodu. Proto bude přísněji potrestán pachatel, který naplní některou ze základních skutkových podstat dotačního podvodu, ačkoliv byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán [§ 212 odst. 3 trestního zákoníku].

Stejně tak bude přísněji potrestán ten, kdo naplní některou ze základních skutkových podstat dotačního podvodu a způsobí přitom větší škodu [§ 212 odst. 4 trestního zákoníku], resp. značnou škodu [§ 212 odst. 5 odst. c) trestního zákoníku], resp. škodu velkého rozsahu [§ 212 odst. 6 odst. a) trestního zákoníku], přičemž „[š]koda u trestného činu dotačního podvodu vzniká již samotným uvolněním peněžních prostředků od poskytovatele na účet příjemce, třebaže příjemce sám žádost o poskytnutí dotace nevyplnil ani nepodepsal“¹⁰⁰.

Shodně jako u pojistného a úvěrového podvodu bude přísněji potrestán pachatel, který některou z forem dotačního podvodu spáchá jako člen organizované skupiny [§ 212 odst. 5 odst. a) trestního zákoníku], nebo jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného [§ 212 odst. 5 odst. b) trestního zákoníku], resp. spáchá zločin dotačního podvodu v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem [§ 212 odst. 6 odst. b) trestního zákoníku].

⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2018, sp. zn. 3 Tdo 238/2018.

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.3. 2013, sp. zn. 7 Tdo 1463/2012.

Souběh trestného činu dotačního podvodu a obecného podvodu možný není, neboť je zde dán vztah speciality (dotační podvod je speciálním ustanovením ve vztahu k ustanovení o „obecném“ podvodu), nicméně tato skutečnost bez dalšího nevylučuje jednočinný souběh s jinými trestnými činy.

Ustálená soudní praxe se v této souvislosti vyjadřovala k možnosti jednočinného souběhu trestných činů dotačního podvodu a poškození finančních zájmů Evropské unie [§ 260 trestního zákoníku] s tím, že takový souběh je možný, neboť pokud je „*při naplnění znaků obou těchto trestných činů skutek spáchán zčásti ke škodě Evropské unie a zčásti ke škodě jiného subjektu (zpravidla České republiky nebo územního samosprávného celku), je třeba pachateli klást za vinu v rámci ustanovení § 212 tr. zákoníku celou způsobenou škodu (tj. součet obou dílčích částek), zatímco v rámci ustanovení § 260 tr. zákoníku jen její dílčí část způsobenou ve vztahu k finančním prostředkům Evropské unie*“¹⁰¹.

Závěrem této kapitoly, již jen, pokud jde o trestnost přípravy a pokusu trestného činu dotačního podvodu, odkážme do kapitoly o objektivní stránce trestného činu pojistného podvodu, neboť by text byl v podstatě jen opakováním již řečeného.

3.3.3. Pachatel trestného činu dotačního podvodu

Pachatelem trestného činu dotačního podvodu může být (s výjimkami dále uvedenými) každý, kdo v žádosti o poskytnutí dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, resp. kdo použije, v nikoli malém rozsahu, prostředky získané účelovou dotací, subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem na jiný než určený účel. Není tedy třeba jakýchkoliv žádných speciálních vlastností na straně pachatele (nejedná se o tzv. konkrétní nebo speciální subjekt).

Pachatelem může být fyzická i právnická osoba, typicky žadatel o poskytnutí dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku, resp. ten komu byla dotace, subvence nebo návratná finanční výpomoc či příspěvek poskytnuty, případně zástupci žadatelů, ať již smluvní nebo zákonní. To vše za předpokladu, že v žádosti o poskytnutí dotace, subvence nebo

¹⁰¹ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2018, Tpjn 300/2017.

návratné finanční výpomoci nebo příspěvku uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, event. použije, v nikoli malém rozsahu, prostředky získané účelovou dotací, subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem na jiný než určený účel.

Soudní praxe výše uvedené pojetí potvrzuje, když podává že: „Skutečnost, že obviněný po určitou část žalovaného období nebyl jednatelem ani společníkem obchodní společnosti (žadatele o dotaci) a že žádosti o poskytnutí státního příspěvku na podporu zaměstnanosti osob se zdravotním postižením nepodepsal, není rozhodující pro naplnění všech znaků objektivní stránky dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku, jestliže za tuto obchodní společnost jednal na základě plné moci a byl to on, kdo předmětné žádosti o poskytnutí státního příspěvku na podporu zaměstnanosti osob se zdravotním postižením vyhotovoval a dokládal i požadované doklady“¹⁰².

To samé, co bylo řečeno výše, v zásadě platí i v případě okolností odůvodňujících použití vyšší trestní sazby s výše avizovanou výjimkou, pokud jde o ustanovení § 212 odst. 3 trestního zákoníku, kde je upravena zvláštní forma recidivy, tudíž tohoto trestného činu se nemůže dopustit každý, nýbrž pouze ten, kdo trestný čin dotačního podvodu již dříve spáchal a (kumulativně) byl za takový trestný čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Pokud jde o kvalifikované skutkové podstaty, jakož i trestní odpovědnost spolupachatelství a všem forem účasti, srov. kapitoly o pachateli trestného činu pojistného a úvěrového podvodu.

3.3.4. Subjektivní stránka trestného činu dotačního podvodu

Stejně jako u předchozích dvou kazuistických podvodných jednáních, je také trestný čin dotačního podvodu trestným činem, pro který je stanoveno zavinění ve formě **úmyslu**, a to alespoň ve formě úmyslu nepřímého. Pachatel tedy nechce způsobit následek předvídaný skutkovou podstatou trestného činu dotačního podvodu v jejich základní formě, je si však vědom toho, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, je s tím srozuměn.

Jak opakovaně uváděno, je skutková podstata obsažená v textaci ustanovení § 212 odst. 1 trestního zákoníku je předčasně dokonaným trestným činem. Minimálně nepřímý úmysl se zde

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1117/2016.

vztahuje k uvádění nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo k zamlčení podstatných údajů v žádosti o poskytnutí dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku. Pachatel si tudíž musí být musí být minimálně vědom toho, že údaje uvedené v žádosti jsou nepravdivé nebo hrubě zkreslené, nebo že jsou jím zamlčované údaje podstatné. Úmysl pachatele se tedy nezbytně nutně nemusí vztahovat k případně způsobené škodě; pokud by tomu tak bylo, přistoupila by k základní skutkové podstatě některá z kvalifikovaných skutkových podstat, buď ve fázi pokusu (pokud by zde byl prokázán úmysl, ale nedošlo k následku v podobě reálně způsobené škodě), případně lze uvažovat o dokonání některé z kvalifikovaných skutkových podstat podle výše způsobené škody (pokud by následek reálně nastal, tzn. škoda by byla způsobena).

Druhá základní skutková podstata, upravená v ustanovení § 212 odst. 2 trestního zákoníku, se týká situace, kdy prostředky již byly získány, avšak byly čerpány na jiný než určený účel, a to v rozsahu nikoliv malém. Úmysl pachatele tedy musí směřovat jak k tomu, že jde o prostředky získané účelovou dotací, subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem. Zároveň musí být úmysl přítomen i ve vztahu k tomu, že jsou získané prostředky použity na jiný než určený účel a zároveň musí být úmysl dán i ohledně skutečnosti, že takto získané prostředky jsou použity v nikoliv malém rozsahu; narozdíl od trestného činu úvěrového úvěru zde není dána možnost, aby poskytovatel získaných prostředků dal k jejich použití k jinému než určenému účelu souhlas, čímž by takové jednání nebylo trestně postižitelné, nicméně absence této možnosti je dána specifickou povahou účelovou dotací, subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem, kdy ani jejich poskytovatel není nadán patřičnou mírou autonomie, aby mohl souhlasit s jejich použitím k jinému než určenému účelu. Ustálená soudní praxe výše uvedené potvrzuje, když podává, že: „Úmysl zde musí zahrnovat i nikoli malý rozsah použitých peněžních prostředků na jiný než určený účel bez souhlasu věřitele“¹⁰³.

Pokud jde o **kvalifikované skutkové podstaty** trestného činu dotačního podvodu, pak v případě v nich obsažených okolností, které odůvodňují použití vyšší trestní sazby, zásadně postačí (jak již opakovaně uzavíráno) zavinění v podobě nedbalosti, a to nedbalosti nevědomé, s výjimkami dále uvedenými.

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2014, sp. zn. 3 Tdo 736/2014.

Kvalifikované skutkové podstaty dotačního podvodu opět obsahují zčásti zvlášť přitěžující okolnosti týkající se následku, tudíž zavinění ve formě minimálně nevědomé nedbalosti musí směřovat ke způsobení větší škody [§ 212 odst. 4 trestního zákoníku], značné škody [§ 212 odst. 5 písm. c) trestního zákoníku]. Výjimku tvoří případ, kdy je způsobena škoda velkého rozsahu [§ 212 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku], zde je nutná přítomnost úmyslu, minimálně ve formě úmyslu nepřímého.

Pokud by mělo být jednání pachatele kvalifikováno jako trestný čin úvěrové dotace v jakékoliv variantě základní skutkové podstaty s přistoupením kvalifikované podstaty ve smyslu ustanovení § 212 odst. 3 trestního zákoníku (případ tzv. speciální recidivy), lze si jen těžko představit, že pachatel nevěděl, že se v minulosti již dopustil stejného trestného činu a byl za něj v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, lze totiž s vysokou mírou pravděpodobnosti předpokládat, že o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, nicméně i tato skutečnost musí být předmětem pečlivého dokazování.

Stejně tak v případě členství pachatele v organizované skupině [§ 212 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku] je nutné, aby v případě, že pachatel neví, že je členem organizované skupiny bylo prokázáno minimálně to, že tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl. Obdobně pak i u kvalifikované skutkové podstaty nutno prokázat, že pachatel minimálně měl a mohl vědět (vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům), že má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného [§ 212 odst. 5 písm. b) trestního zákoníku].

Jinak je tomu v případě ustanovení § 212 odst. 6 písm. b) trestního zákoníku, kde je výslovně nutné zavinění v podobě úmyslu, a to minimálně nepřímého. V tomto případě tedy pachatel musí vědět, že naplněním objektivní stránky trestného činu úvěrového podvodu v kterékoliv její základní variantě umožňuje nebo usnadňuje spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem, a pro případ, že takový následek nastane, je s tím srozuměn. K této kvalifikované skutkové podstatě lze demonstrovat právní závěry ustálené soudní praxe, ze které vyplývá, že: *„Zločinu dotačního podvodu se dopustí ten, kdo použije, v nikoli malém rozsahu, prostředky získané účelovou dotací, subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem na jiný než určený účel, a způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu. Trestný čin dotačního podvodu je trestným činem úmyslným. Úmysl pachatele tedy musí zahrnovat nikoli malý rozsah použitých peněžních prostředků na jiný než stanovený účel bez souhlasu poskytovatele. Nezáleží pak na tom, zda*

pachatel jedná např. tak, že dotaci později vrátí a žádná škoda tedy jejímu poskytovateli de facto nevznikne. Vznik škody totiž není pojmovým znakem dotačního podvodu.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 11. 2016, sp. zn. 3 Tdo 1146/2016.

4. Rozdíl mezi trestným činem podvodu podle § 209 trestního zákoníku a speciálními znaky podvodných jednání podle § 210 až 212 trestního zákoníku

Narozdíl od podvodných jednání spočívajících v pojistném, úvěrovém a dotačním podvodu, které byly do našeho právního řádu poprvé zavedeny v roce 1997 novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů¹⁰⁵, byl trestný čin podvodu v trestním zákoně obsažen již od jeho počátku, tj. od roku 1961.

4.1. Trestný čin podvodu podle § 209 trestního zákoníku

Základní skutková podstata trestného činu podvodu spočívá v obohacení pachatele nebo jiného tím, že pachatel uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.

Ke skutkové podstatě lze z ustálené soudní praxe doplnit, že: „*Naplnění skutkové podstaty trestného činu podvodu [...] předpokládá existenci příčinné souvislosti mezi omylem určité osoby (resp. její neznalostí všech podstatných skutečností) a jí učiněnou majetkovou dispozicí a dále příčinnou souvislost mezi touto dispozicí na jedné straně a škodou na cizím majetku a obohacením pachatele nebo jiné osoby na straně druhé. Na podvodu mohou být zainteresovány celkem čtyři osoby: pachatel, osoba jednající v omylu, osoba poškozená a osoba obohacená. Kromě pachatele může jít u ostatních osob také o právnické osoby. Má-li být trestný čin podvodu spáchán s využitím omylu (nebo neznalosti všech podstatných skutečností) právnické osoby, musí jednat v omylu (resp. s uvedenou neznalostí) fyzická osoba, která je nebo by byla v dané věci oprávněna učinit příslušný právní úkon spojený s majetkovou dispozicí jménem právnické osoby nebo v jejím zastoupení*“¹⁰⁶.

Způsobením škody je trestný čin podvodu dokonán, proto platí, že: „*Došlo-li podvodným vylákáním peněz od poškozeného již k dokonání trestného činu podvodu [...], pak je způsobenou*

¹⁰⁵ Z důvodové zprávy k tomuto zákonu vyplývá, že: „*Změny v uvedené oblasti mají buď zpřesňující povahu, tedy doplňují stávající skutkové podstaty trestných činů tak, aby především korespondovaly právní úpravě povinností v hospodářských vztazích vyplývajících ze zvláštních zákonů, nebo spočívají v doplnění trestního zákona o nové skutkové podstaty. [...] Ukazuje se totiž, že postih za porušení uvedených povinností podle zvláštních zákonů je buď jen symbolický, nebo plně nevystihuje závažné důsledky takového porušení práva. Za takové situace právo nemůže být dostatečným regulativem chování ekonomických subjektů a nástrojem ochrany řádných podnikatelů*“ viz Důvodová zpráva k zákonu č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. In psp.cz [cit. 2024-02-25]. Dostupné z <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t022000a.htm>.

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2000, sp. zn. 8 Tz 136/2000.

škodou celá tato peněžitá částka, bez ohledu na to, zda pachatel později poškozenému vylákané peníze (nebo jejich část) vrátí. Vrácení peněz je třeba považovat jen za náhradu způsobené škody nebo její části, což může mít význam při rozhodování o trestu a náhradě škody.“¹⁰⁷

Podstatou trestného činu podvodu je uvedení někoho v omyl nebo využití něčího omylu, soudní praxe k tomu uvádí, že: „*Při uvedení někoho v omyl u zločinu podvodu dle § 209 tr. zákoníku pachatel předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem věci. Využitím omylu jiného pachatel sám k vyvolání omylu nepřispěl, ale po poznání omylu jiného v příčinném vztahu k němu jednal tak, aby ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatil. Podstatné skutečnosti zamlčí pachatel, pokud neuvede při svém podvodném jednání jakékoli skutečnosti, které jsou rozhodující nebo zásadní pro rozhodnutí podváděné osoby, přičemž pokud by tyto skutečnosti byly druhé straně známy, k plnění z její strany by nedošlo, popř. došlo za méně výhodných podmínek. O omyl půjde i tehdy, když podváděná osoba nemá o důležité okolnosti žádnou představu nebo se domnívá, že se nemá čeho obávat a může se týkat i skutečností, které teprve mají nastat; pachatel však musí o omylu jiného vědět již v době, kdy dochází k jeho obohacení“¹⁰⁸.*

Úmysl pachatele musí směřovat k tomu, aby způsobil škodu, pokud by o možném způsobení škody v době svého jednání nevěděl, event. věděl, avšak bez přiměřených důvodů spoléhal, že k takovému následku nedojde, přicházelo by v úvahu toliko zavonění ve formě nedbalosti; v takovém případě (absence zavinění ve formě úmyslu alespoň eventuálního) by ale nebylo lze takové jednání kvalifikovat jako trestný čin podvodu.¹⁰⁹

4.2. Komparace trestného činu podvodu podle § 209 trestního zákoníku a podvodných jednání podle § 210 až 212 trestního zákoníku

Na rozdíl od ostatních podvodných jednání, která (s výjimkami dále uvedenými) nemají ve skutkové podstatě obligatorní znak v podobě následku spočívajícího ve způsobení škody, je obecný podvod charakteristický mj. právě takovým následkem, tedy následkem spočívajícím v majetkové újmě a nejen to. Podstatným rozdílem je zde totiž skutečnost, že znakem objektivní stránky základní skutkové podstaty trestného činu podvodu jsou dva majetkové následky. Jednak

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2003, sp. zn. 6 Tdo 1314/2003.

¹⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2015, sp. zn. 7 Tdo 1588/2014.

¹⁰⁹ Srov. MOTYČKA, P. *Podvodný úmysl a jeho prokázání*. In *pravniprostor.cz* [cit 2023-11-30]. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/podvodny-umysl-a-jeho-prokazani>

je to obohacení na straně pachatele nebo jiné od pachatele odlišné osoby, a především pak způsobení škody na cizím majetku, a to v rozsahu škody nikoliv nepatrné (tj. nejméně 10 000,- Kč). Základní skutkové podstaty ostatních podvodných jednání s takovým následkem (s jednou jedinou výjimkou zmíněnou dále) nepočítají.

Podle soudní praxe se obohacením „rozumí neoprávněné rozmnožení majetku (majetkových práv) pachatele nebo někoho jiného, ať již jeho rozšířením nebo ušetřením nákladů, které by jinak byly z majetku pachatele nebo někoho jiného vynaloženy“, přičemž škoda na cizím majetku „představuje jak zmenšení majetku (hodnotu, o kterou byl majetek zmenšen), tak i ušlý zisk (hodnotu, o kterou by jinak byl majetek oprávněně zvětšen)“¹¹⁰. Nejde tedy o dva totožné instituty a nelze je směřovat nebo zaměňovat, neboť hodnota obohacení nemusí nezbytně nutně kvantitativně korespondovat s výší škody na cizím majetku.

Tou jedinou výše avizovanou výjimkou je druhá základní skutková podstata trestného činu pojistného podvodu [§ 210 odst. 2 trestního zákoníku], kde k trestnosti zde popsaného jednání je nezbytné, aby nastal (v případě dokonání tohoto trestného činu) majetkový následek v podobě škody nikoliv nepatrné způsobené na cizím majetku a vedle toho musí být dán úmysl opatřit sobě nebo jinému prospěch.

Obě právě porovnávané skutkové podstaty tedy shodně pracují s obligatorním následkem v podobě způsobení škody nikoliv nepatrné na cizím majetku. Rozdíl je však v tom, že v případě podvodu musí na straně pachatele nebo jiné osoby dojít zároveň k reálnému obohacení (v případě dokonání činu), na rozdíl od pojistného podvodu, kde postačí, aby byl na straně pachatele dán toliko úmysl opatřit sobě nebo jinému prospěch. Jinak řečeno není nutno, aby prospěch reálně nastal, postačí pouze úmysl sobě nebo jinému opatřit prospěch, což opět reprezentuje status tzv. předčasně dokonání trestného činu. Další rozdíl spočívá v tom, že v případě obecného podvodu není jednání vedoucí k obohacení nebo škodě nijak limitováno. V případě pojistného podvodu je tomu jinak, neboť jednání spočívající v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch a způsobení škody nikoliv nepatrné na cizím majetku, je omezeno pouze na vyvolání nebo předstírání události, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo v udržování stavu vyvolanému pojistnou událostí udržuje, tedy pouze v tomto věcném rámci by bylo lze jednání

¹¹⁰ Tamtéž.

kvalifikovat jako trestný čin pojistného podvodu, nebyl-li by takový rámec dán, bylo by lze uvažovat o obecném podvodu, pokud by byli splněny všechny znaky tohoto trestného činu.

Jak již bylo v této práci nesčetněkrát uvedeno, podvodná jednání v podobě pojistného, úvěrového a dotačního podvodu jsou v jejich základních skutkových podstatách trestnými činy tzv. předčasně dokonány, neboť zde absentuje obligatorní následek v podobě majetkové škody (s výjimkou ustanovení § 210 odst. 2 trestního zákoníku, jak uvedeno výše). Na rozdíl od skutkové podstaty trestného činu podvodu, kde je obligatorním znakem jednak obohacení a jednak škoda v rozsahu a způsobem výše uvedeným, resp. s výjimkou ustanovení § 210 odst. 2 trestního zákoníku základní skutkové podstaty ostatních podvodných jednání znak spočívající ve škodě na cizím majetku nebo obohacení pachatele nebo někoho (kohokoliv) jiného nemají.

Ostatně ustálená soudní praxe takový závěr potvrzuje, když uzavírá, že v případě „*trestného činu úvěrového podvodu [...] na rozdíl od obecného podvodu [...] není z hlediska subjektivní stránky nutné, aby pachatel jako u obecného podvodu jednal od počátku (již v době uzavírání smluv) s úmyslem obohatit se, resp. s vědomím, že úvěr nebude splácet. Podstatné je, že pachatel úmyslně při sjednávání úvěrové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí*“¹¹¹.

Dalším rozdílem je skutečnost, že obecný trestný čin podvodu obsahuje znak spočívající v jednání pachatele, které má charakter (i) uvedení někoho v omyl, (ii) využití něčího omylu a (iii) zamlčení podstatné skutečnosti. Základní ani kvalifikované skutkové podstaty ostatních podvodných jednání nemají obligatorní znak v podobě *uvedení někoho v omyl* nebo *využití něčího omylu*, naopak shoda je ve znaku zamlčení podstatné skutečnosti.

Vedle zamlčení podstatných skutečností skutkové podstaty ostatních podvodných jednání pracují se znakem *uvedení nepravdivých údajů* a *uvedení hrubě zkreslených údajů*, byť uvedení takových údajů je jistě způsobilé uvést někoho v omyl, není skutečné uvedení v omyl nezbytnou nutností k naplnění znaků skutkové podstaty ostatních podvodných jednání, neboť postačí pouhé uvedení nepravdivých údajů (bez ohledu na to, zda jsou či nejsou podstatné) nebo hrubě zkreslených údajů (opět bez ohledu na to, zda jsou podstatné či nepodstatné, důležité je, že musí být zkresleny hrubě), čímž jsou tyto znaky naplněny bez ohledu na následek uvedení takových

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2010, sp. zn. 7 Tdo 646/2010.

údajů, tedy bez ohledu na to, zda tyto údaje v někom vyvolaly omyl. Naopak shoda ve skutkových podstatách je v znaku spočívajícím v jednání, kterým pachatel zamlčí podstatné údaje, zde je shoda u obecného podvodu i u ostatních podvodných jednáních (s rozdílem obligatorního následku v případě obecného podvodu, který v případě ostatních podvodných jednání, s jedinou výjimkou shora uvedenou, nezbytně nutno nastat nemusí).

Z uvedeného resultuje, že v případě obecného podvodu musí být u pachatele dán podvodný úmysl a takový úmysl musí být prokázán¹¹² (s výše uvedenou výjimkou v případě jednání spočívajícího v zamlčení podstatných skutečností), v případě tří zvláštních typů podvodných jednání takový podvodný úmysl prokazován být nemusí, neboť postačí uvedení (nebo zamlčení) údajů (nepravdivých, hrubě zkreslených nebo podstatných), přičemž podvodný úmysl se na základě takto uvedených nebo zamlčených údajů bez dalšího předpokládá.

Jak již výše uvedeno, v případě porovnání skutkové podstaty podvodu a druhé základní skutkové podstaty pojistného podvodu, důležitý je též rámec, v němž k jednání pachatele dochází, resp. v případě obecného podvodu není podstatné v rámci jakých právních vztahů k jednání pachatele dochází, ale jinak je tomu u ostatních podvodných jednání.

Pokud jde o obě základní skutkové podstaty pojistného podvodu, pak trestné je pouze takové ve skutkové podstatě specifikované jednání, k němuž dojde v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, případně v souvislosti s předstíráním události, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo v udržování stavu vyvolaného pojistnou událostí. Zjednodušeně řečeno, k protiprávnímu jednání zde musí dojít v souvislosti s uzavíráním pojistné smlouvy nebo v souvislosti s její změnou nebo v souvislosti s právy a povinnostmi, které na základě nebo v souvislosti s pojistnou smlouvou vznikají nebo s pojistnou smlouvou souvisejí.¹¹³ Jak již uvedeno, v případě obecného podvodu, žádná taková terminace dána není.

¹¹² „O úmyslném zavinění pachatele trestného činu podvodu vypovídají především okolnosti objektivní povahy, které byly příčinnou vyvolání omylu poškozeného a vzniku škody na jeho majetku. V konkrétní věci jde zejména o způsob vystupování pachatele, okruh poškozených osob, nepravdivost poskytovaných informací, nereálnost navrhovaného závazku a způsob jeho zajištění“ [usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.02.2016 sp. zn. 6 Tdo 1544/2015].

¹¹³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. s. 679.

V případě úvěrového podvodu je trestné pouze takové jednání, k němuž dojde k při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru, zvláště pak je-li úvěr účelový, čerpá-li takový úvěr k jinému než určenému účelu bez souhlasu věřitele. Opět lze tedy shrnout, že rozdíl mezi skutkovou podstatou podvodného jednání spočívajícího v úvěrovém podvodu a mezi skutkovou podstatou obecného podvodu je markantní v tom, že k jednání postižitelnému podle ustanovení o úvěrovém podvodu musí dojít v souvislosti s uzavíráním úvěrové smlouvy nebo čerpáním úvěru, zvláště pak v souvislosti s čerpáním úvěru k jinému, než určenému účelu bez souhlasu věřitele; obecný podvod takové skutkové souvislosti nevyžaduje.

Obdobně pak v případě dotačního podvodu je trestné pouze takové jednání, k němuž dojde v souvislosti se žádostí o poskytnutí dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku, případně dojde k použití prostředků získaných účelovou dotací, subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem na jiný než určený účel, a to v nikoli malém rozsahu. Obecný podvod ani takové skutkové souvislosti nevyžaduje, naopak, pokud by byly takové skutkové souvislosti dány, nejednalo by se o obecný, nýbrž o obecný podvod (což ostatně platí i u ostatních dvou zvláštních podvodných jednáních).

V případě zvláštních skutkových podstat všech zde zmiňovaných podvodných jednáních (ať již obecného nebo všech tří zvláštních), které obsahují okolnosti podmiňující žití přísnější trestní sazby, je situace o poznání jiná, ty jsou totiž až na jedinou výjimku totožná¹¹⁴. Ke všem zde zmiňovaným skutkovým podstatám tedy mohou přistoupit v podstatě totožné okolnosti podmiňující užití vyšší trestní sazby.

Vyšší sazba tedy bude užita, pokud pachatel spolu s naplněním některé základní skutkové podstaty zároveň naplní znak zvláštní skutkové podstaty spočívající v tom, trestný čin reprezentovaný základní skutkovou podstatou již v minulosti spáchal, resp. byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Stejně tak bude vyšším trestem stížen pachatel, který vedle znaků základní skutkové podstaty naplní též znak kvalifikované skutkové podstaty spočívající ve způsobení větší škody, resp. značné škody, resp. škody velkého rozsahu, případně dopustí-li se podvodného jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného.

¹¹⁴ Shoda je též v tom, že všechna (obecná i zvláštní) podvodná jednání jsou z důvodu výslovné vůle zákonodárce trestná již ve své přípravě.

Vyšší trestní sazba též stihne pachatele, u něhož bud dán kvalifikovaný úmysl vztahující se k umožnění nebo usnadnění spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem, jakož i pachatele, který zde pojednávané trestné činy spáchá coby člen organizované skupiny.

Avizovanou výjimku pak tvoří kvalifikovaná skutková podstata obecného podvodu, která spočívá ve skutku, jímž pachatel sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, a to „*za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek*“ [§ 209 odst. 4 písm. c) trestního zákoníku].

5. Komparace právní úpravy s právní úpravou Slovenské republiky

S ohledem na státoprávní minulost není podoba obou (českého a slovenského) platných a účinných trestněprávních kodexů čistě náhodná, resp. v případě slovenské právní úpravy nelze formálně hovořit o kodexu, neboť nese označení *zákon* nikoliv *zákoník*. Jednak máme společnou historickou zkušenost s trestním zákoníkem z roku 1961, na který zčásti aktuální trestněprávní předpisy obou dnes již samostatných států navazovaly. Pokud jde o slovenskou trestněprávní úpravu, hovoříme o **zákonu č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů** (dále jen „slovenský trestní zákon“ neb jen „STZ“), který nabyl účinnosti dne 01. 06. 2006 (*pozn. dále budeme pracovat s textem volně překládaným do češtiny*). Obecný podvod i speciální podvodná jednání jsou upravena ve čtvrté hlavě slovenského trestního zákoníku rubrikované shodně s českou úpravou jako *majetkové trestné činy*.

Základní skutková podstata obecného podvodu je upravena v ustanovení § 221 odst. 1 slovenského trestního zákoníku, shodně s českou úpravou je jejím znakem škoda na cizím majetku¹¹⁵ a (zároveň) znak spočívající v obohacení pachatele nebo jiné od pachatele odlišné osoby, a to jednáním spočívajícím v uvedení někoho v omyl nebo využitím něčího omylu. Na rozdíl od české úpravy zde chybí třetí forma jednání, a to je zamlčení podstatných skutečností, v případě slovenské právní úpravy tedy bude nutno vždy prokazovat subjektivní stránku, tedy podvodný úmysl spočívající buď v uvedení někoho v omyl nebo ve využití něčího omylu, včetně příčinné souvislosti s majetkovými následky (škoda a obohacení).

Pokud jde o kvalifikované skutkové podstaty, tyto jsou strukturovány podobně jako je tomu v případě české úpravy, nicméně jejich výčet není zcela shodný s českou úpravou. V té slovenské chybí výslovně přitěžující okolnost v podobě zvláštní recidivy a v podobě okolnosti, kdy pachatel spáchá podvod jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného.

Další sada přitěžujících okolností se (již v podstatě shodně s českou úpravou) pojí k majetkovému následku odstupňovanému podle výše způsobené škody, pachatel tedy bude přísněji potrestán, způsobí-li trestným činem obecného podvodu větší škodu¹¹⁶ [§ 221 odst. 2

¹¹⁵ A to škoda malá, což je ekvivalent české škody nikoliv nepatrné (tedy nejnižší možné škody z hlediska trestnosti), která ve slovenské úpravě činí částku převyšující 266 EUR [viz § 125 odst. 1 STZ].

¹¹⁶ Desetinásobek škody malé [tamtéž].

STZ], značnou škodu¹¹⁷ [§ 221 odst. 3 písm. a) STZ], případně škodu většího rozsahu¹¹⁸ [§ 221 odst. 4 písm. a) STZ].

Shodně jako v české úpravě bude přísněji potrestán ten, kdo se trestného činu obecného podvodu dopustí jako člen nebezpečného seskupení [§ 221 odst. 4 písm. b) STZ], což lze považovat za do jisté míry ekvivalent české organizované skupiny, když v případě slovenské úpravy se nebezpečným seskupením rozumí zločinecká skupina nebo teroristická skupina [§ 141 STZ], což je patrně (v případě teroristické skupiny) kvalitativně odlišný pojem od české organizované skupiny. Nicméně jistou souvislostí, v případě teroristické skupiny, lze hledat v české kvalifikované podstatě spočívající ve speciálním úmyslu pachatele umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem, který naopak slovenská úprava postrádá.

Slovenská právní úprava dále obsahuje kvalifikovanou skutkovou podstatu obsahující přitěžující okolnost v případě, že je podvod spáchán v krizové situaci [§ 221 odst. 4 písm. c) STZ], když jistou podobnost by bylo lze hledat u české úpravy spočívající v situaci, kdy je obecný podvod spáchán za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelné pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, neboť krizovou situací se podle slovenské úpravy rozumí nouzový stav, výjimečný stav, válečný stav nebo válka [§ 134 odst. 2 STZ].

V úvodu bylo konstatováno, jaké kvalifikované skutkové podstaty ve slovenské úpravě absentují, nyní vyjmenujme ty, které naopak slovenská právní úprava obsahuje nad rámec té české. Jsou to celkem tři kvalifikované skutkové podstaty ta první spočívá v tom, že podvod je spáchán se zvláštním motivem [§ 221 odst. 3 písm. b) STZ], kterým se ve smyslu ustanovení § 140 písm. a) až f) slovenského trestního zákona rozumí spáchání trestného činu a) na objednávku, b) z pomsty, c) v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin, d) v úmyslu spáchat některý z trestných činů terorismu, e) z nenávisti vůči skupině osob nebo jednotlivci pro jejich skutečnou nebo domnělou příslušnost k některé rase, národu, národnosti, etnické skupině, pro jejich skutečný nebo domnělý původ, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, politické přesvědčení nebo náboženské vyznání, nebo f) se sexuální motivem.

¹¹⁷ Stonásobek škody malé [tamtéž].

¹¹⁸ Pětisetnásobek škody malé [tamtéž].

Druhá z výše zmíněných kvalifikovaných skutkových podstat spočívá v tom, že podvod je spáchán závažnějším způsobem jednání [§ 221 odst. 3 písm. c) STZ], jímž se podle ustanovení § 138 písm. a) až j) slovenského trestního zákona rozumí páčání trestného činu a) se zbraní kromě trestných činů úkladné vraždy, vraždy, zabití, usmrcení a ublížení na zdraví, b) po delší dobu, c) surovým nebo trýznivým způsobem, d) násilím, hrozbou bezprostředního násilí nebo hrozbou jiné těžké újmy, e) vloupáním, f) lstí, g) využitím tísně, nezkušenosti, odkázanosti nebo podřízenosti, h) porušením důležité povinnosti vyplývající z pachatelova zaměstnání, postavení nebo funkce nebo uložené mu podle zákona, i) organizovanou skupinou, nebo j) na více osobách.

Konečně třetí výše zmíněná kvalifikovaná skutková podstata spočívá ve spáchání podvodu na chráněné osobě [§ 221 odst. 3 písm. c) STZ]. Chráněnou osobou se podle ustanovení § 139 odst. 1 písm. a) až j) slovenského trestního zákona rozumí a) dítě, b) těhotná žena, c) blízká osoba, d) odkázaná osoba, e) osoba vyššího věku, f) nemocná osoba, g) osoba požívající ochrany podle mezinárodního práva, h) veřejný činitel nebo osoba, která plní své povinnosti uložené na základě zákona, i) svědek, znalec, tlumočník nebo překladatel, nebo j) zdravotnický pracovník při výkonu zdravotnického povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví.

Pokud jde o zvláštní skutkové podstaty podvodných jednání, má jich slovenská úprava (na rozdíl od třech českých) navíc jednu, a to podvod kapitálový. Pojišťovací podvod normovaný ustanovením § 223 slovenského trestního zákona sestává ze dvou základních skutkových podstat, přičemž u druhé je počítáno s vyšší trestní sazbou.

Pojistného podvodu se zaprvé dopustí ten, kdo vyláká od jiného pojistné plnění tím, že jej uvede v omyl v otázce splnění podmínek k jeho poskytnutí, a tak mu způsobí malou škodu [§ 223 odst. 1 STZ]. Tato první základní skutková podstata se od té české zásadně liší v obligatorním znaku spočívajícím v následku, kterým je způsobení škody nikoliv nepatrné, která musí vzniknout v příčinné souvislosti s jednáním pachatele, kterým je zde podvodný úmysl v podobě reálného vylákání pojistného plnění od jiného jeho uvedením v omyl, a to v otázce splnění otázek pro poskytnutí plnění, nejde tudíž (jako v případě české úpravy) o předčasně dokonany trestný čin, která je dokonán pouze tím, že pachatel uvede nepravdivé, hrubě zkreslení, nebo zamlčí podstatné údaje.

Druhá základní skutková podstata pojistného podvodu spočívá v tom, že pachatel v postavení zaměstnance, člena, zástupce nebo jiné osoby oprávněné jednat za toho, kdo pojistné

plnění poskytuje, napomáhá získat pojistné plnění tomu, o kom ví, že nesplňuje podmínky určené k jeho poskytnutí [§ 223 odst. 2 STZ], ustanovení by bylo lze charakterizovat jako svého druhu zvláštní účastenství v podobě pomoci k trestnému činu. Smysl a účel tohoto ustanovení je obdobný jako v případě české druhé základní skutkové podstaty trestného činu pojistného podvodu, tedy chrání neoprávněné čerpání pojistného plnění, nicméně pachatel je zde druhově determinován svým zvláštním vztahem k tomu, kdo usiluje o pojistné plnění, na které nemá nárok, narozdíl od české právní úpravy, kdy může být pachatelem kdokoliv.

Stejnou konstrukci mají i základní skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu [§ 222 STZ]. První skutková podstata spočívá v tom, že pachatel vyláká od jiného úvěr nebo zajištění úvěru tím, že jej uvede v omyl v otázce splnění podmínek pro poskytnutí úvěru nebo pro splácení úvěru, a tak mu způsobí malou škodu [§ 222 odst. 1 STZ]. K uvedenému v podstatě platí vše, co bylo uvedeno v případě první základní skutkové podstaty pojistného podvodu, tedy jde opět (na rozdíl od úpravy české) o tradiční pojetí skutkové podstaty spočívající v jednání spočívajícím v podvodném úmyslu (uvedení v omyl jiného v otázce splnění podmínek pro poskytnutí úvěru nebo pro splácení úvěru) a následku takového jednání (vylákání od jiného úvěru nebo zajištění úvěru a způsobení škody malé), včetně nezbytnosti kauzálního nexu mezi tímto jednáním a následkem. Pokud jde o druhou základní skutkovou podstatu, ta spočívá v opět v tom, že pachatel jako zaměstnanec, člen, statutární orgán, zástupce nebo jiná osoba oprávněná jednat za toho, kdo úvěr poskytuje, umožní získat úvěr tomu, o kom ví, že nesplňuje podmínky určené k jeho poskytnutí [§ 222 odst. 2 STZ], zde bez dalšího odkazujeme na to, co bylo řečeno v případě druhé základní skutkové podstaty trestného činu pojišťovacího podvodu.

Subvenční (dotační) podvod je upraven v ustanovení § 225 slovenského trestního zákoníku a obsahuje hned tři základní skutkové podstaty, první z nich spočívá v tom, že pachatel vyláká od jiného dotaci, subvenci, příspěvek nebo jiné plnění ze státního rozpočtu, z rozpočtu veřejnoprávní instituce, rozpočtu státního fondu, rozpočtu vyššího územního celku nebo rozpočtu obce, jejichž poskytnutí nebo použití je podle obecně závazného právního předpisu vázáno na podmínky, které nesplňuje, a to tím, že jej uvede v omyl v otázce jejich splnění.

Aniž bychom rozebírali podrobnosti všech znaků této skutkové podstaty, lze stručně konstatovat, že také zde platí klasická struktura skutkové podstaty trestného činu, tedy máme zde jednání spočívající v uvedení v omyl jiného za účelem vylákání od jiného dotace, subvence, příspěvku nebo jiného plnění ze státního rozpočtu, z rozpočtu veřejnoprávní instituce, rozpočtu

státního fondu, rozpočtu vyššího územního celku nebo rozpočtu obce, jejichž poskytnutí nebo použití je podle obecně závazného právního předpisu vázáno na podmínky, v situaci, kdy podmínky pro poskytnutí takových plnění splněny nejsou, přičemž omyl se týká právě otázek jejich splnění (tzn. ten, kdo prostředky má poskytnout, má jednat v omylu, že podmínky splněny jsou, ačkoliv nejsou), přičemž v příčinné souvislosti s tímto jednáním nastane následek v podobě vylákání předmětných prostředků, a to v jakékoliv výši, neboť škoda zde není limitována [§ 225 odst. 1 STZ]. Trestný čin je tedy v podstatě dokonán tím, že je splněn podvodný úmysl a je vylákáno (tedy reálně plněno) poskytnutí prostředků, pro jejichž poskytnutí ten, komu byly poskytnuty nesplňuje podmínky. Opět je zde od české právní úpravy rozdíl v tom, se nejedná o předčasné dokonání trestný čin, neboť zde musí reálně nastat skutkovou podstatou předvídaný následek, nestačí tedy jen podvodný úmysl a uvedení v omyl, ale též jednání poškozeného v omylu, jímž došlo k vylákání požadovaných prostředků.

Druhá základní skutková podstata subvenčního podvodu obdobně jako ta česká míří na použití (zde nikoliv podvodně vylákaných prostředků, tedy prostředků získaných legálně) prostředků získaných ze zdrojů uvedených v první základní skutkové podstatě na jiný než určený účel [§ 225 odst. 2 STZ].

Třetí skutková podstata se od předchozích liší vyšší trestní sazbou a je svoji strukturou, smyslem a účelem, obdobná druhé základní skutkové podstatě trestného činu pojistného a úvěrového podvodu, kterou jsme označili za svého druhu pomocí k trestnému činu, přičemž zde pojednávaná skutková podstata nepoužívá termín *napomáhá*, nýbrž termín *umožňuje*, přičemž odlišnost mezi těmito termíny lze spatřovat v klasickém pojetí čtyř základních právních jednání (*dare a facere* v případě napomáhání, *omittere a pati* v případě umožnění), v ostatním odkazujeme do pojednání o druhé základní skutkové podstaty pojistného a úvěrového podvodu

Slovenský trestní zákon konečně obsahuje i zvláštní skutkovou podstatu, kterou česká úprava postrádá a takové jednání, jsou-li naplněny všechny jeho znaky, by bylo lze v tuzemsku subsumovat pod trestný čin obecného podvodu. Tou třetí kvalifikovanou skutkovou podstatou je trestný čin kapitálového podvodu normovaný ustanovením § 224 slovenského trestního zákona, přičemž tato kvalifikovaná skutková podstata obsahuje pouze jednu základní skutkovou podstatu

Trestného činu kapitálového podvodu se tak dopustí každý, kdo v souvislosti s nabídkou, prodejem nebo rozšiřováním cenných papírů nebo jiných listin, které slibují účast na majetkových

výnosech podniku, nebo kdo v souvislosti s nabídkou zvýšit výnosy takového investování v prospektech nebo v jiných propagačních materiálech nebo přehledech týkajících se majetkových poměrů nebo výnosů podniku ve vztahu k většímu počtu osob uvádí nepravdivé údaje nebo nereálné údaje o výnosech investování nebo o majetkových poměrech podniku, do kterého se má investovat, nebo kdo nevýhody takového investování zamlčí [§ 224 odst. 1 STZ]. Jak je patrné, v tomto případě jde o typický (český) předčasně dokonaný trestný čin, neboť základním znakem této skutkové podstaty není následek v podobě majetkové škody, dokonce zde není dán podvodný úmysl a nutno, aby někdo jednal v omylu, postačí uvést nepravdivé údaje, nereálné údaje nebo zamlčet nevýhody investování. V tomto případě je zde tedy koncept obdobný tomu českému; nicméně hodna kritiky je hypertrofovaná kazuistika spočívající ve výčtu toho, co může být předmětem nepravdivý nebo nereálných údajů, případně předmětem zamlčení nevýhod investování.

Konečně nutno zmínit kvalifikované skutkové podstaty všech čtyřech speciálních podvodných jednání. Ty jsou zásadně shodné, jako v případě obecného podvodu, proto zcela odkazujeme do pasáže, kde jsme rozebírali kvalifikované skutkové podstaty obecného podvodu.

6. Úvahy de lege ferenda

S rekonfigurací českého trestního práva hmotného provedenou trestním zákoníkem, kterým byl zrušen trestní zákon) český právní řád opustila dualita pojetí trestného činu z hledisek formálních i materiálních a zůstalo toliko pojetí formální. Materiální pojetí trestného činu bylo v době působnosti trestního zákona „základem kriminalizace vybraných činů, vyjadřuje představu společnosti o tom, co smí být pod trestem zakázáno, a je důležitým kriminálně politickým instrumentem.“¹¹⁹

V trestním zákoně bylo formální pojetí trestného činu vyjádřeno v ustanovení § 3 odst. 1, podle něhož platilo, že čin, „jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu“. Zde zmíněný stupeň nebezpečnosti činu pro společnost byl „určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou“ [§ 3 odst. 4 trestního zákona]. Vedle toho, v souladu se zásadou *nullum crimen sine lege*, obsahoval trestní zákon též formální pojetí trestného činu, když trestným činem byl pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky byly uvedeny v trestním zákoně [srov. § 3 odst. 1 trestního zákona].

Z ustanovení normujícího materiální pojetí trestného činu tak *a contrario* vyplývalo, že i když čin vykazoval, resp. naplnil všechny formální znaky příslušné skutkové podstaty, nejednalo se o trestný čin v případě, že nebyl dán potřebný stupeň společenské nebezpečnosti (tzn. stupeň nebezpečnosti byl nepatrný)¹²⁰, přičemž „stupeň nebezpečnosti činu pro společnost se hodnotí na základě individuálních konkrétních okolností případu“¹²¹.

Jak výše uvedeno, české trestní právo hmotné koncept duálního pojetí trestného činu opustilo přijetím trestního zákoníku, který vychází zásadně z formálního pojetí trestného činu, které je normováno v ustanovení § 13 odst. 1 trestního zákoníku, podle něhož je trestným činem „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém

¹¹⁹ NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. přeprac. vyd. Praha: Codex, 1997. s 54.

¹²⁰ Jakým způsobem soudy posuzovaly patřičný stupeň nebezpečnosti lze demonstrovat na následujícím judikatumním závěru: „Při úvahách o tom, zda obviněný naplnil materiální znak trestného činu, tedy zda v jeho případě čin dosahoval vyššího stupně nebezpečnosti pro společnost, než je stupeň nepatrný, popř. malý (§ 3 odst. 2, § 75 tr. zák.), je nutno vycházet ze skutečnosti, že již stanovením formálních znaků určité skutkové podstaty zákon předpokládá, že při jejich naplnění v běžně se vyskytujících případech bude stupeň nebezpečnosti činu pro společnost zpravidla vyšší než nepatrný, popř. malý. Citovaná ustanovení se proto uplatní jen tehdy, když stupeň nebezpečnosti pro společnost v konkrétním případě, přestože byly naplněny formální znaky určité skutkové podstaty, nedosáhne stupně odpovídajícího dolní hranici typové nebezpečnosti činu pro společnost, když tedy nebude odpovídat ani nejléčím běžně se vyskytujícím případům trestného činu této skutkové podstaty“ [Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 1996, sp. zn. 1 Tzn 2/96].

¹²¹ Tamtéž, s. 52.

zákoně“. U činu tedy musí být kumulativně splněny dvě formální podmínky, musí být dána protiprávnost činu (ta je dána tím, že trestní zákoník takový čin výslovně označuje za trestný) a musí vykazovat znaky trestného činu uvedené v trestním zákoníku, rozumí se tím znaky toho činu, který trestní zákoník označuje za trestný¹²².

Jediným korektivem případné striktní aplikace formálního pojetí trestného činu je ustanovení § 12 trestního zákoníku rubrikovaný jako *Zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe*, z něhož vyplývá, že: „*Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu*“ [§ 12 odst. 2 trestního zákoníku].

Jak bylo výše uvedeno, v případě podvodných jednání spočívajících v pojistném, úvěrovém a dotačním podvodu, se jedná o zásadně trestné činy tzv. předčasně dokonané. Znamená to, že pro jejich dokonání, pro formální naplnění všech znaků skutkové podstaty, netřeba, aby nastal účinek (následek) takového protiprávního jednání v podobě reálné majetkové újmy (škody). Zároveň bylo shora podáno, že slovenská právní úprava zásadně tyto trestné činy nepojímá jako tzv. předčasně dokonané, když mezi její základní znaky následek v podobě reálně způsobené škody (myšleno pro trestné činy dokonané) zařazuje.

V českých reáliích to znamená, že trestné činy pojistného, úvěrového a dotačního podvodu (s výjimkou ustanovení o pojistném podvodu v ustanovení § 210 odst. 2 trestního zákoníku, kde je pro dokonání nezbytné, aby nastal následek v podobě škody na cizím majetku ve výši nikoliv nepatrné) jsou spáchány ve svých základních skutkových podstatách, aniž by reálně nějaký následek v podobě škody na cizím majetku nastal (s tím počítají až skutkové podstaty kvalifikované), což samozřejmě může být z hlediska trestního práva coby institutu *ultima ratio* vnímáno negativně.

Ostatně na to konto se Ústavní soud zabýval návrhem na zrušení ustanovení o pojistném podvodu již v době, kdy byl tento trestný čin implementován do trestního zákona ustanovením § 250a trestní zákona.

¹²² Ostatně pouze trestní zákoník „*vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit*“ [§ 12 odst. 1 trestního zákoníku].

Navrhovatel v tomto řízení poukazoval na to, že „zákon k trestnosti nevyžaduje úmysl způsobit škodu nebo obohatit takovým jednáním sebe nebo jiného, přičemž gramatický výklad [...] svědčí pro závěr, že může jít o uvedení jakékoliv nepravdivé okolnosti bez ohledu na to, zda je tím pojistitel uváděn v omyl či nikoliv, zda při případném pojistném plnění v omylu jednal či ne a zda uvedení nepravdivého údaje je vůbec způsobilé při řádné péči ze strany pojistitele škodu způsobit“, což navrhovatel považoval za odporující čl. 11 Listiny, neboť dle jeho mínění je majetek jednotlivce chráněn méně, než majetek pojištěn. ¹²³

Napadena byla právě konstrukce tzv. předčasně dokonaného trestného činu, coby zvláštní forma přípravy, „kdy se k trestnosti nevyžaduje uvedení v omyl ani využití omylu, ale postačí již uvedení nepravdivého nebo hrubě zkresleného údaje [...] ani úmysl způsobit škodu nebo obohatit sebe nebo jiného. Způsobení škody je pouze okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, jestliže škoda v patřičné výši skutečně vznikne“¹²⁴.

Ustanovení § 250a trestního zákona nakonec v textu ústavnosti uspělo, neboť Ústavní soud dospěl k závěru, „že konstrukce skutkové podstaty pojistného podvodu jakožto deliktu předčasně dokonaného podvodu ve formě jeho přípravy, tzn. zároveň jako činu ohrožovacího (což platí zejm. pro § 250a odst. 1 tr. zák. a částečně i pro jeho odstavec 2, ve vztahu k § 250 odst. 1 a 2 tr. zák.), představuje z hlediska trestněpolitického, tj. při hledání odpovědi na otázku, co kriminalizovat, standardní postup zákonodárce“. Podle Ústavního soudu, pokud je důvodem rozšíření trestního postihu pojistného podvodu ztížená schopnost je prokázat, jakož i skutečnost, že pojištění majetku je zneužíváno k protiprávnímu získání následného pojistného plnění, pak jde o „odůvodněné rozšíření trestněprávní ochrany cizího majetku je opřeno o ústavně akceptovatelné veřejné hodnoty, tj. obsažené v čl. 11 odst. 1 Listiny potud, pokud zákonodárce zintenzivňuje trestněprávní ochranu před jednáními, která znamenají v podstatě zneužití institutu pojištění majetku“, a taková „případná nerovnost trestněprávní ochrany majetku určitých subjektů by potom byla v souladu s Ústavou, protože by takto vyrovnávala reálně existující nerovnosti v ochraně“, nicméně Ústavní soud kriticky hodnotil důvod pokud jde o ztíženou schopnost takovou trestnou činnost prokazovat, neboť „ústavní váha tohoto veřejného zájmu (na trestním postihu) [může být] problematická“.¹²⁵

¹²³ Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 5/2000, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 127/2001 Sb.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž.

Ústavní soud tak shrnul své důvody pro nevyhovění návrhu na zrušení ustanovení § 250a o pojistném podvodu tak, že: „*Ohrožení majetku či jeho porucha způsobené pojistným podvodem jsou proto ve svém reálném důsledku typicky závažnější než poruchy vyvolané podvodem obecným (§ 250 tr. zák.), kde provázanost různých subjektů pojištění pochopitelně chybí. Proto je trestněpoliticky žádoucí a nutné, aby byla existující objektivní nerovnost v dopadech obecného a pojistného podvodu vyrovnávána trestněprávní úpravou. Ta se tohoto úkolu zhostila tak, že kriminalizovala ne pouhé majetkové poruchy, jako u podvodů obecných, nýbrž i již zmíněné jejich "předpolí", tzn. kriminalizuje činy teprve hrozící takovými poruchami. Takto odůvodněná širší a v tomto smyslu trestněprávně funkční "nerovnost" je nezbytná k tomu, aby se celková ochrana před podvody různých typů stala podle práva vyrovnanou*“¹²⁶.

Na právě uvedený náleží Ústavní soud navázal dalším náleží, v němž byla posuzována ústavnost ustanovení o úvěrovém podvodu ve smyslu ustanovení § 250b trestního zákona, přičemž Ústavní soud se nejprve vypořádal s otázkou, zda s ohledem na předchozí náleží, nenastala překážka věci rozsouzené a uzavřel, že nikoliv. Vycházel přitom z odlišnosti skutkových podstat pojistného a úvěrového podvodu. „*Principem pojištění je sdružení pravidelně placených malých částek od velkého počtu subjektů, s cílem zajistit dostatek financí na úhradu nenadálé individuální škody. Ekvivalence mezi vyplacenými pojistnými plněními a vybraným pojistným se dosahuje globálně [...] Naproti tomu ekvivalence úvěrového vztahu [...] je dosaženo výhradně v rámci vztahu mezi věřitelem a dlužníkem [...]. Posuzování proporcionality trestněprávní ochrany tedy nemůže zcela pomíjet, že zatímco úvěrové vztahy jsou založeny na návratném poskytování finančních prostředků [...], u vztahů pojišťovacích tomu tak není. Avšak právě tento rys pojišťovacích vztahů zvyšuje nutnost jejich veřejnoprávní ochrany*“¹²⁷.

Podle Ústavního soudu totiž „*[r]ozdílná povaha obou smluvních vztahů vystupuje do popředí zvláště tam, kde je úvěr splácen a škoda nebyla způsobena. U pojištění totiž pokus o podvedení pojišťovny typicky manipuluje s pojistnou událostí, s její nahodilostí (nebo zvětšuje její následky), a tím úmyslně přivodí situaci, v níž pojišťovně v rozporu s přirozeným během věci vznikne povinnost vyplatit plnění. Pojišťovna se může ochránit jen důsledným prověřením údajů o pojistné události. Teprve v závislosti na jeho výsledku se může rozhodnout, že nevyplatí plnění. Vznikne tak situace, kdy nedošlo k přímé škodě, avšak nikoli nutně v důsledku toho, že pojištěnec neměl úmysl poškodit pojišťovnu, což zvyšuje nutnost trestněprávního postihu takového*

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 631/05, bod 16.

přípravného jednání. Naproti tomu jednání formálně naplňující odst. 1 skutkové podstaty úvěrového podvodu, avšak nevedené úmyslem škodu způsobit, se liší jak od jednání naplňujícího základní skutkovou podstatu pojistného podvodu, tak od jednání naplňujícího skutkovou podstatu pokusu obecného podvodu (§ 8 k § 250 tr. zák.), neboť vůbec nemusí ohrožovat věřitele. Věřitel je ohrožen zejména tehdy, když budoucí dlužník klame o své bonitě, resp. když nepravdivě deklaruje investiční záměr¹²⁸. Podle Ústavního soudu „nelze při posuzování proporcionality trestněprávního postihu ponechat tyto odlišnosti stranou, neboť jinak může veřejnoprávní ochrana poskytovaná objektům chráněným trestním zákonem nepřipustně omezit ústavně chráněná základní práva či svobody“¹²⁹.

Pro úvahy dále uvedené je pak podstatný závěr Ústavního soudu z něhož vyplývá, že: „Má-li v testu proporcionality obstat trestní stíhání úvěrového podvodu, u něhož se v odstavci 1 nevyžaduje vznik škody, pak musí orgány činné v trestním řízení pečlivě zkoumat, zda uvedení nepravdivého údaje bylo v objektivní poloze vůbec způsobilé ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, a to jak z hlediska reálného vlivu nepravdivého údaje na úvahu poskytovatele úvěru o návratnosti půjčených peněz, tak z hlediska výše reálně hrozící škody, kde je třeba odlišovat podnikatelské a spotřebitelské úvěry. Zdrženlivost je namístě zejména tam, kde měl následný úvěrový vztah standardní průběh, úvěr byl řádně splácen, a kde tedy obavy vyjádřené v hrozbě trestněprávního postihu vůbec nenašly naplnění.“¹³⁰

Nicméně nutno upozornit na to, že uvedené právní závěry byly učiněny v reáliích existence materiálního pojetí trestného činu, na což Ústavní soud poukazuje v bodě 27 zde citovaného nálezu, tedy že i v případě, kdy budou formálně naplněny všechny znaky dotčené skutkové podstaty, bude takový čin trestný pouze tehdy, bude-li jeho společenská nebezpečnost vyšší než nepatrná.

V současném zásadně formálním pojetí trestného činu je namístě uvážit, zda *de lege ferenda* nepřijmout právní úpravu, která upustí od konstruktů předčasně dokonaného trestného činu tím, že obligatorním znakem se stane následek v podobě způsobení škody, přičemž u základních skutkových podstat by bylo lze uvažovat o škodě alespoň nepatrné, když z výše uvedeného vyplynulo, že jistá míra disproporce je patrná zejména u trestného činu (neúčelového)

¹²⁸ Tamtéž, bod 17.

¹²⁹ Tamtéž, bod 18.

¹³⁰ Tamtéž, bod 22.

úvěrového podvodu tam, kde je úvěr splácen a k reálné škodě na majetku nedochází, přičemž by v těchto případech jistě postačila ochrana soukromoprávní v podobě např. soukromoprávních sankcí a v případě úvěru účelového ve vrácení úvěru s příslušenstvím, opět případně se soukromoprávní sankcí. Obdobně tak u dotací, by bylo lze uvažovat o jejich vrácení a soukromoprávní sankcí, případně se správním postihem, např. ve smyslu zákona o rozpočtových pravidlech. Ostatně s takovým konstruktem pracuje shora podaná slovenská právní úprava. Lze mít za to, že soukromoprávní ochrana a v případě dotací i ochrana správní je dostatečnou prevencí a dostatečnou ochranou před útoky na cizí majetek v případě dotčených skutkových podstat, opominout nelze ani odlehčení justice.

Vždyť i z literatury vyplývá, že: *„Trestnými činy mohou být pouze závažnější případy protispolečenských jednání a tam, kde postačí k regulaci prostředky zejména správního práva, občanského práva nebo obchodního práva, jsou trestněprávní prostředky nejen nadbytečné, ale z pohledu principů právního státu také nepřijatelné“*¹³¹.

V této souvislosti samozřejmě nelze zcela zamlčet institut, který výše uvedené zčásti řeší a spočívá v aplikaci zásady subsidiarity trestní represe a aplikace principu trestního práva coby ins. Nicméně mnohdy musí zasahovat až Nejvyšší, případně Ústavní soud, což je z hlediska materiálního naplnění této zásady nežádoucí, nezbyvá proto než se v současné době spoléhat na judikaturní závěry těchto soudních institucí s tím, že je obecné soudy při aplikaci dotčených ustanovení budou respektovat.

V této souvislosti lze zmínit především Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky k výkladu ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákoníku o zásadě subsidiarity trestní represe, včetně výkladu pojmu společenská škodlivost činu a výkladu aplikace principu „ultima ratio“, z něhož vyplývá, že sice *„každý protiprávní čin, který vykazuje všechny znaky uvedené v trestním zákoníku, je trestným činem a je třeba vyvodit trestní odpovědnost za jeho spáchání“*, nicméně *„v případě méně závažných trestných činů korigován použitím zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku, podle níž trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Zvláštnost materiálního korektivu spočívajícího v použití subsidiarity trestní represe vyplývá z toho, že se jedná o zásadu,*

¹³¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 8. vydání. Praha: Leges, 2022. s. 41

*a nikoli o konkrétní normu, a proto je třeba ji aplikovat nikoli přímo, ale v zásadě jen prostřednictvím právních institutů a jednotlivých norem trestního práva“.*¹³²

Podle kolegia Nejvyššího soudu zásada „*subsidiarity trestní represe a z ní vyplývajícího principu použití trestního práva jako „ultima ratio“ do trestního zákoníku má význam i interpretační, neboť znaky trestného činu je třeba vykládat tak, aby za trestný čin byl považován jen čin společensky škodlivý“*, přičemž princip „ultima ratio“, „*z kterého vyplývá, že trestní právo má místo pouze tam, kde jiné prostředky z hlediska ochrany práv fyzických a právnických osob jsou nedostatečné, neúčinné nebo nevhodné“* kritérium společenské škodlivosti případu doplňuje.¹³³

Protože společenská škodlivost není zákonným znakem trestného činu, „*má význam jen jako jedno z hledisek pro uplatňování zásady subsidiarity trestní represe [...]*“, a proto „*je ji třeba zvažovat v konkrétním posuzovaném případě u každého spáchaného méně závažného trestného činu, u něhož je nutné ji zhodnotit s ohledem na intenzitu naplnění kritérií vymezených v § 39 odst. 2 tr. zákoníku, a to ve vztahu ke všem znakům zvažované skutkové podstaty trestného činu a dalším okolnostem případu“*, Nicméně zásada subsidiarity trestní represe „*se uplatní za předpokladu, že posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty“*, v každém případě však platí, že: „*Bezrestnost pachatele plynoucí z uplatnění zásady subsidiarity trestní represe z hlediska viny [...] má přednost před procesním řešením případu (trestného činu)“*¹³⁴.

Vždy je totiž třeba mít na paměti koncept legitimacy v trestním právu, který je založen na tom, že „*represivní prostředky mohou být použity pouze tehdy, je-li to odůvodněno především v rámci úcty k základním právům a jejich ochraně, a takový závěr musí plynout ze všech zjištěných skutečností, čemuž však v projednávané věci není. Trestní právo musí chránit zásadní – legitimní zájmy a hodnoty tam, kde není jiné pomoci.*¹³⁵“

Jako jeden z možných regulativů pro uplatnění zásady zdrženlivosti lze nabídnou judikaturou dovozený princip *obezřetnosti*, ze kterého vyplývá nutnost „*vzít v úvahu i případnou*

¹³² Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky k výkladu ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákoníku o zásadě subsidiarity trestní represe, včetně výkladu pojmu společenská škodlivost činu a výkladu aplikace principu „ultima ratio“ ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ FENYK, J. *Subsidiarita trestní represe – rovnice o mnoha proměnných?* In aspi.cz [2023-10-30]. Dostupné z www.aspi.cz.

existenci soukromoprávního vztahu, ve kterém jako účastníci vystupovali pachatel a poškozený a který má význam pro konkrétní trestní věc. Pokud jde o soukromoprávní vztah, je třeba totiž trvat na tom, aby na ochranu svých majetkových zájmů dbali především samotní účastníci takového vztahu. Od těchto účastníků lze pak požadovat, aby postupovali obezřetně a aby dodržovali alespoň elementární zásady opatrnosti, zvláště když pro to jsou snadno dosažitelné prostředky“, vedle toho nutno přihlídnout „zejména k tomu, zda uvedené prostředky nepřesahují reálné možnosti poškozeného z hlediska jeho věku, vzdělání, životních zkušeností“, neboť „účastníci občanskoprávních vztahů jsou povinni dbát, aby při úpravě smluvních vztahů bylo odstraněno vše, co by mohlo vést ke vzniku rozporů. Proto za situace, kdy v rámci předmětného vztahu poškozený sám svou zjevnou neopatrností, které se mohl snadno vyvarovat, přistoupil k nejisté finanční dispozici a vynaložil finanční prostředky, pak se s důsledky této nejistoty musí také sám vypořádat, a to za použití prostředků soukromého práva. Z hlediska principů, na nichž je založen demokratický právní stát, je nepřijatelné, aby trestním postihem jednoho účastníka soukromoprávního vztahu byla nahrazována nezbytná míra opatrnosti druhého účastníka při ochraně vlastních práv a majetkových zájmů. Trestním postihem není totiž možné nahrazovat instituty jiných právních odvětví určené k ochraně majetkových práv a zájmů“¹³⁶.

Pokud byly výše uvedeny úvahy *de lege ferenda* spočívající v odstranění konstruktů tzv. předčasně dokonaného trestného činu v případě základních skutkových podstat trestných činů pojistného, úvěrového a dotačního podvodu, zavedením obligatorního znaku v podobě následku spočívajícího ve způsobení škody, pak pro takový závěr lze argumentovat také vším, co bylo výše podáno z judikatury a literatury ohledně zásady subsidiarity trestního práva a principu trestního práva coby institutu *ultima ratio*.

¹³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 486/2010

7. Závěr

Smysl a účel této práce bylo podat ucelený pohled na úpravu speciálních podvodných jednání spočívajících v pojišťovacím, úvěrovém a dotačním podvodu *de lege lata*. Nejprve jsme obecně charakterizovali tato podvodná jednání a jejich vývoj, včetně skutkové podstaty obecného podvodu. Stěžejní část této práce byla zaměřena na jednotlivé znaky skutkových podstat zde podávaných trestných činů, tato pasáž byla u každé jedné skutkové podstaty dále vnitřně strukturována podle kvarteta základních znaků, objekt trestného činu, objektivní stránka trestného činu, subjekt (pachatel) trestného činu a subjektivní stránka trestného činu.

Komparativní pasáže jsme věnovali porovnání skutkové podstaty obecného podvodu a jednotlivých speciálních podvodných jednání, zaměřili jsme se na shodné a rozdílné konstrukty v těchto skutkových podstatách, ať již základních či kvalifikovaných.

Druhou komparativní pasáž jsme věnovali porovnání tuzemské právní úpravy a slovenské právní úpravy, která, byť navazuje na shodnou právní tradici a donedávna sdílené státoprávní uspořádání, se každá v zásadním pojetí vydala každá svojí cestou, když česká konstruuje v případě speciálních podvodných jednání tyto (s jedinou výjimkou) jako tzv. předčasně dokonány trestný čin u něhož nemusí (v jeho základní skutkové podstatě) nastat následek v případě vzniku škody na cizím majetku. Slovenská právní úprava zůstala u tradičního řešení, tedy jednání a následek a nezbytný kauzální nexus mezi nimi.

Závěrečná pasáž se zaměřila na úvahy *de lege ferenda*, když jsme se přihlásili k onomu tradičnímu řešení a plédovali za upuštění konceptu předčasně dokonáného trestného činu, přičemž vedle vlastní argumentace jsme si vypomohli argumentací ustálené soudní praxe, přičemž jsme shrnuli také její podstatné závěry, jimiž lze účinně překlénout námi zmíněné nedostatky konceptu předčasně dokonáného trestného činu.

8. Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

BAKEŠ, M.; KARFÍKOVÁ, M.; KOTÁB, P.; MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-440-7., str. 66.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 8. vydání. Praha: Leges, 2022. 1040 s. ISBN 978-80-7502-576-0.

JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. Glosátor*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2009. 1424 s. ISBN 978-80-7502-637-8.

GRÍVNA T., ŠIMÁNOVÁ H. *Zákaz dvojího přičítání těžé okolnosti u majetkových trestných činů*. *Trestněprávní revue* 11-12/2019. str. 221.

CHMELÍK, J.; NOVOTNÝ, F. a STOČESOVÁ, S. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. 312 s. ISBN 978-80-7380-583-8.

NOVOTNÝ, Oto. *Trestní právo hmotné*. 3. přeprac. vyd. Praha: Codex, 1997. 328 s. ISBN 80-85963-24-8.

NOVOTNÍKOVÁ, H. *Dotační receptář: všechny dotace pohromadě v otázkách a odpovědích*. Praha: LexisNexis CZ, 2005. 235 s. ISBN 80-86920-03-8.

STRNADOVÁ, Z. *Co by měl vědět příjemce dotace. Finance a investování*. Praha: Grada Publishing, 2019. 189 s. ISBN 978-80-247-3076-9.

ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. 4962 s. ISBN 978-80-7400-893-1.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. 1204 s. ISBN 978-80-7598-764-8.

ŽDÁRSKÝ, Z. *K právním souvislostem základních skutkových podstat trestného činu pojistného podvodu.* Trestněprávní Revue 8/2010. s. 235.

ŽDÁRSKÝ, Z. *K problematice subjektu trestného činu pojistného podvodu v případech smluvního typu pojištění.* Trestněprávní Revue 12/2010, s. 375.

Seznam použitých internetových zdrojů

DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. In aspi.cz [cit. 2024-2-19]. Dostupné z www.aspi.cz

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In psp.cz. [cit. 2023-11-16]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2009&cz=40>

Důvodová zpráva k zákonu č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. In psp.cz [cit. 2024-02-25]. Dostupné z <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t022000a.htm>

MOTYČKA, P. *Podvodný úmysl a jeho prokázání*. In pravni prostor.cz [cit. 2023-11-30]. Dostupné z <https://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/podvodny-umysl-a-jeho-prokazani>

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022. Tabulková část I. In verejnazaloba.cz [cit. 2024-01-15]. Dostupné z <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022>

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2022. In mvcr.cz. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2022.aspx>

Seznam použitých právních předpisů

- zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927
- zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého
- zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších změn a doplnění
- zákon č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 461/2020 Sb., o kompenzačním bonusu v souvislosti se zákazem nebo omezením podnikatelské činnosti v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 30/2024 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla

Seznam použité judikatury

Stanovisko kolegia Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. Tpjn 301/2003.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky k výkladu ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákoníku o zásadě subsidiarity trestní represe, včetně výkladu pojmu společenská škodlivost činu a výkladu aplikace principu „ultima ratio“ ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2018, Tpjn 300/2017.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2023, sp. zn. Tpjn 300/2022.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 1996, sp. zn. 1 Tzn 2/96.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2000, sp. zn. 8 Tz 136/2000.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2002, sp. zn. 7 Tdo 830/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2003 sp. zn: 4 Tz 91/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2003, sp. zn. 6 Tdo 1314/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2004, sp. zn. 8 Tdo 51/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2006, sp. zn. 6 Tdo 1124/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.09.2007, sp. zn. 7 Tdo 996/2007-I

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1268/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 6 Tdo 1290/2009.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2010, sp. zn. 8 Tdo 211/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 237/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 4 Tdo 374/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 486/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 3 Tdo 460/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2010, sp. zn. 7 Tdo 646/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2011, sp. zn. 8 Tdo 76/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2013, sp. zn. 11 Tdo 1121/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 7 Tdo 1463/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. 6 Tdo 664/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2013, sp. zn. 6 Tdo 687/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2013, sp. zn. 5 Tdo 811/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2014, sp. zn. 3 Tdo 736/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2015, sp. zn. 7 Tdo 1588/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2015, sp. zn. 8 Tdo 137/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 6 Tdo 568/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 7 Tdo 1328/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.02.2016 sp. zn. 6 Tdo 1544/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 5 Tdo 181/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1117/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 11. 2016, sp. zn. 3 Tdo 1146/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1286/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2017, sp. zn. 4 Tdo 85/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2017, sp. zn. 6 Tdo 778/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2017, sp. zn. 8 Tdo 308/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 8 Tdo 924/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 6 Tdo 79/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. 8 Tdo 97/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2018, sp. zn. 3 Tdo 238/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2018, sp. zn. 6 Tdo 410/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. 7 Tdo 1136/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2019, sp. zn. 6 Tdo 1288/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2019, sp. zn. 15 Tdo 204/2019.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2020, sp. zn. 3 Tdo 1259/2020.

Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 5/2000, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 127/2001 Sb.

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 12. 2000, sp. zn. II. ÚS 178/2000.

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 631/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2009, sp. zn. III. ÚS 1748/08.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 11. 2004, sp. zn. 3 To 845/2004.

Trestné činy – pojistného podvodu (§ 210), úvěrového podvodu (§ 211) a dotačního podvodu

Abstrakt

Vedle trestného činu podvodu byly na konci 90. let do českého právního řádu zavedeny zvláštní typy podvodných jednání spočívajících v pojistném, úvěrovém a dotačním podvodu. Jejich zavedení bylo odůvodněnou potřebou zvláštní úpravy, neboť některé formy této trestné činnosti nebyly prostřednictvím ustanovení o obecném podvodu postižitelné. Na jednu stranu bylo zavedení těchto nových skutkových podstat kvitováno pozitivně, na druhou stranu se objevují kritické názory, které této úpravě vyčítají přílišnou kazuistiku, a především pak zvolený koncept tzv. předčasně dokonatých trestných činů, neboť v případě těchto speciálních podvodných jednání postačí, pokud pachatel pouze podvodně jednal a (s jedinou výjimkou) není třeba, aby se takové jednání odrazilo negativně v majetkové sféře poškozeného.

Práce je zaměřena především na popis a analýzu jednotlivých skutkových podstat trestných činů pojistného, úvěrového a dotačního podvodu, ať již v jejich základní nebo kvalifikované podobě, to vše doprovázeno odkazy a výňatky závěrů ustálené soudní praxe.

Pro dvě předposlední části práce je použita metoda komparace, nejprve pro porovnání skutkové podstaty trestného činu podvodu s jednotlivými skutkovými podstatami ostatních podvodných jednání. Upozorněno je především na již zmíněné pojetí základních skutkových podstat speciálních podvodných jednání coby trestných činů předčasně dokonatých a trestného činu podvodu v tradičním konceptu, tedy včetně následku a příčinné souvislosti mezi jednáním a následkem. Další srovnávací kapitola je věnována porovnání mezi českou a slovenskou úpravou, přičemž akcentovány jsou zásadní rozdíly spočívající v tom, že slovenská úprava neobsahuje koncept předčasně dokonatého trestného činu, navíc je hypertrofovaná co do kazuisticky jednotlivých skutkových podstat, což do jisté míry resultuje i v tom, že obsahuje celkem čtyři ustanovení postihující speciální podvodná jednání, v tomto případě tzv. kapitálový podvod.

Závěr celé práce je věnován úvahám *de lege ferenda*, jejich klíčovou tezí je návrh na upuštění od konceptu předčasně dokonatého trestného činu v případě základních skutkových podstat speciálních podvodných jednání a implementaci znaku spočívajícího v obligatorním následku, tedy způsobení škody na cizím majetku.

Klíčová slova: pojistný podvod, úvěrový podvod, dotační podvod

Criminal offences of insurance fraud (§ 210), credit fraud (§ 211) and subsidy fraud

Abstract

In addition to the crime of fraud, special types of fraudulent acts were introduced into the Czech legal system in the late 1990s, consisting of insurance, credit and subsidy fraud. Their introduction was justified by the need for special regulation, as some forms of this crime were not punishable through the provisions on general fraud. On the one hand, the introduction of these new offences has been welcomed positively, but on the other hand, there have been criticisms of the regulation for being too casuistic and, above all, of the concept of 'prematurely completed offences', since in the case of these special fraudulent acts it is sufficient if the perpetrator has merely acted fraudulently and (with one exception) there is no need for such conduct to have a negative impact on the victim's property.

The work is focused mainly on the description and analysis of the individual facts of the offences of insurance, credit and subsidy fraud, whether in their basic or qualified form, all accompanied by references and excerpts from the conclusions of established case law.

For the two penultimate parts of the thesis, the method of comparison is used, first to compare the facts of the crime of fraud with the facts of other fraudulent acts. In particular, attention is drawn to the aforementioned concept of the basic facts of special fraudulent acts as prematurely completed crimes and the crime of fraud in the traditional concept, i.e. including the consequence and the causal link between the act and the consequence. The next comparative chapter is devoted to the comparison between the Czech and Slovak legislation, emphasizing the fundamental differences consisting in the fact that the Slovak legislation does not contain the concept of a prematurely completed criminal offence, moreover, it is hypertrophied in terms of case-by-case facts, which to a certain extent also results in the fact that it contains a total of four provisions punishing special fraudulent acts, in this case the so-called capital fraud.

The conclusion of the whole thesis is devoted to *de lege ferenda* considerations, the key thesis of which is the proposal to abandon the concept of prematurely completed crime in the case of the basic facts of special fraudulent acts and to implement the feature consisting in the obligatory consequence, i.e. causing damage to foreign property.

Key words: insurance fraud, credit fraud, subsidy fraud